

VITTEPRAETJE

Het kwartaalblad van
Oudheidkundige Vereniging

Herderewich

Anno 2012

ISSN 1386-1481

16e jaargang, nr

1

VITTEPRAETJE 2012, nummer 1

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging HERDEREWICH
Postbus 210.....3840 AE Harderwijk
E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Banknummer ING P3036192

Met in dit nummer :

Van het bestuur		2
Visserijberichten	(6)	4
Hanzestad Harderwijk	(3)	8
Jaaarverslag 2011		13
Paarden over het IJs		31
Aart Petersen, Havenmeester		36
Harderwiekers en/of Hierders	(48)	42
De familie Tilanus te Harderwijk	(2)	48

Van de bestuurstafel:

Het wordt een belangrijk jaar voor Oudheidkundige Vereniging Herderewich. In het jaar 2012 vieren we ons 40-jarige jubileum. In 1972 vond Herderewich haar oorsprong toen een aantal prominente Harderwijkers zich zorgen maakten over de kaalslag in de binnenstad waardoor belangrijke historische panden verdwenen. Harderwijkers maakten zich zorgen over de verpaupering van de stad. Grote delen van de binnenstad hadden te lijden aan achterstallig onderhoud en de gemeente maakte plannen voor sloop en nieuwbouw.

In die sfeer kwam een aantal Harderwijkers, waaronder Karel Mars bij elkaar en zij namen het initiatief voor de oprichting van Herderewich. Naast behoud van het historische erfgoed vonden men het belangrijk om onderzoek te doen en de verhalen van het oude Harderwijk te publiceren. Inmiddels zijn we veertig jaar verder en hebben we een grote vereniging met een aantal actieve werkgroepen en een bevolgen bestuur. Ideeën en plannen zijn er genoeg, maar soms ontbreekt het aan menskracht om ze uit te voeren, want het blijft vrijwilligerswerk. Toch is het een feestelijk jaar, waarin we in ledenaantal willen groeien en waarin we onze activiteiten willen uitbreiden.

We zoeken samenwerking met vergelijkbare instellingen. Niet in ingewikkelde constructies, maar met partners die net als wij bevolgen zijn van onze rijke geschiedenis. In dit jubileumjaar staan een aantal nieuwe activiteiten op de rol. We werken aan een promotiefilm, een unieke fotopresentatie en aan een nieuw boek. We werken aan het verbeteren van onze PR en doen dat bijvoorbeeld door te zoeken naar een nieuwe lay-out voor het Vittepraetje, waar u in dit nummer mee kunt kennismaken.

Dit Vittepraetje is dikker dan gebruikelijk, omdat het jaarverslag er in is afgedrukt. Wellicht dat we dat volgend jaar weer als aparte uitgave laten verschijnen. Daarover zullen we ons beraden. Op de laatste pagina vindt u een beknopte agenda van onze activiteiten in 2012. Bewaar hem daarom goed

Bijgaand treft u een schrijven met betrekking tot de contributie aan. Wij verzoeken u de contributie van 2012 te voldoen door storting op nummer 3036192 ten name van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich onder vermelding van uw naam. Wij danken u voor uw medewerking en steun. De contributie bedraagt minimaal € 16,- per jaar.

O p r o e p

Onze vereniging is dit jaar weer present tijdens diverse hoogtijdagen in Harderwijk, Hierden en zelfs Ermelo. De vereniging heeft een verkoopkraam en soms is ook de Vischpoort geopend. Voor deze bemensing zoeken wij nog vrijwilligers. Het is de bedoeling, dat u één of meer dagdelen (een morgen of een middag) met iemand anders een kraam onder uw hoede neemt. Ook kunt u er voor kiezen op de Vischpoort aanwezig te zijn om bezoekers te ontvangen. Misschien iets voor u? Meldt u dan aan op secretaris@herderewich.nl onder vermelding van uw telefoonnummer en eventuele wensen. Wij nemen daarna contact met u op om u in te delen.

Algemene Ledenvergadering

Op woensdagavond 18 april vindt de jaarlijkse ledenvergadering plaats in de Catharinakapel.

De agenda voor deze vergadering, alsmede de notulen van 2011 vindt u op onze website

www.herderewich.nl

Ter vergadering zijn een aantal exemplaren beschikbaar maar leden die de notulen graag toegezonden willen krijgen kunnen hiervoor een mail sturen naar

secretaris@herderewich.nl

Ook het financiële verslag kunt u vinden op de website.

Ter nagedachtenis:

Hendrik Schaaf

Half december 2011 ontvingen wij het bericht van het overlijden van de heer Hendrik Schaaf, 83 jaar, op 19 december 2011.

Na het overlijden van zijn echtgenote maakte hij een moeilijke tijd door. De heer Schaaf was een rustige en zeer aimabele man. Hij was jarenlang lid van Herderewich, bezorger van het Vittepraetje en hij leverde regelmatig bijdragen aan het Vittepraetje, de jaarboeken en de Kroniek van Harderwijk.

We zullen zijn inzet missen.

Zoals op zijn rouwkaart stond: "Een betrokken mens heeft ons verlaten."

Een product van de voormalige werkgroep "Visserij" die bestond uit wijlen de heren Geerling Petersen, Henk Schiffmacher, Rinus Herzog en Jan Brands. Zij verzamelden alle visserijberichten uit de kranten van 1846 tot 1969.

7 januari 1871

Een 19-tal onzer vissers maakte zich in de jongste dagen verdienstelijk door een schuit van de havenmeester Petersen, die tussen Schokland en Kuinre in het ijs geraakt was, met grote inspanning en na zes dagen arbeids behouden in de haven van Schokland binnen te brengen. Daartoe hebben zij de schuit over een lengte van circa 5 km door het ijs moeten werken.

21 januari 1871

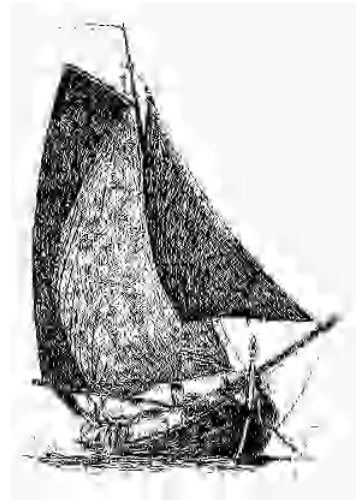
Kort verslag van de op 19 januari 1871 te Harderwijk gehouden Raadsvergadering o.a.: De voorzitter slaat een terugblik op het afgelopen jaar, dat uit een materieel oogpunt niet zeer gunstig is geweest van wege geringe verdiensten in de visserij. Doch er waren ook lichtpunten geweest als de merkwaardige redding en het behoud der vissersvloot toen deze op het droge zat.

21 januari 1871

Maandag, 19 januari, werd in de nabijheid dezer stad een luchtballon waargenomen, blijkbaar uit Parijs afkomstig. (Nadat de ballonvaarders waren uitgestapt, ontsnapte de ballon. Eigen weergave G.P.) Deze is dinsdag met de overige voorwerpen door Harderwijker vissers op het ijs in de richting van Urk teruggevonden en zijn de overige papieren behouden aangebracht. De Consul Generaal van Frankrijk, Fabri, spreekt in een advertentie zijn dank uit.

24 juni 1871

Vervolg en slot van het verslag van de vergadering van de gemeenteraad te Harderwijk op 19 mei 1871 gehouden.

De Heer van Vledder vestigt hierna de aandacht op de toestand van de haven; spreker zou op de hoogte van de voormalige zoutkeet meer grond uitgediept willen hebben, ter erlanging van een geregelde losplaats voor de schepen; men zou een billijk havengeld kunnen heffen ter goedmaking van de kosten.

De voorzitter antwoordt, dat in de laatste jaren de havenmond herhaaldelijk uitgemodderd is geworden; en dan ook dieper is dan vroeger; edoch met hooge stortvloeden is de haven terstond weer vol modder; ook gaat het uitdiepen met beugels langzaam, waarom Burgemeester en wethouders dan ook voornemens zijn een handbaggermachine te huren of te kopen, waarvoor op de begrooting f. 500,-- is uitgetrokken.

Wat het havengeld betreft, spreker is er niet voor, dat deze belasting, die pas voor enige jaren afgeschaft is geworden, thans weer wordt ingevoerd: de schippers zouden alsdan al zeer licht vorderen, dat de haven in een bruikbare staat werde gebracht, daar zij anders geen genot van hun geld hebben. Ook met het oog op de plannen der indijking en droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee

vindt spreker het minder raadzaam opnieuw een havengeld in te voeren, of wel vele kosten aan de haven te besteden.

De Heer van Rijswijk zegt, dat een goede haven een levensquaestie is voor deze gemeente, waarvan het zijn of niet-zijn van Harderwijk geheel afhankelijk is. Wil men wachten, totdat de zee drooggemaakt wordt dan zal men nog lang kunnen wachten, want daarvan zal in de eerste vijftwintig jaren wel zeker niets kunnen komen.

Wat het aanschaffen van een handbaggermachine betreft, spreker betwijfelt het, of die hier wel enig nut zal kunnen doen. Zulk een machine is goed om modder uit te baggeren, maar deugt niet voor klei, gelijk hier in den havenmond zit. Een paardenmachine is daarom doelmatiger, doch is ook kostbaarder. De voorzitter kan niet beoordelen of een paardenmachine doelmatiger is dan een handmachine. De ondervinding zou zulks moeten bewijzen; doch in allen gevalle zou hij niet voor verbetering van de haven op groote schaal zijn, alvorens bepaalde zekerheid zal erlangd zijn omtrent de aanhangige plannen der droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee.

De Heer (Van) Vledder is het met de Heer Van Rijswijk eens, dat het grote plan van de Heer Beijerink nimmer zal doorgaan, doch wat daarentegen het plan betreft om de zee droog te maken vanaf Elburg tot aan den Nulde onder Putten: spreker is overtuigd, dat dat plan zeker tot uitvoering zal komen. Hierna worden de beraadslagingen over deze zaak gesloten.

De gemeentesecretaris

Mr A.W.Hoeth.

8 juli 1871

Vervolg Raadsverslag van vergadering d.d. 16-6-1871.

Er is nog geen aanbieding van een handbaggermachine voor het uitdiepen van de haven. Hr. Vledder raadt aan een proef te nemen met Werken-dammer polderwerkers. Diverse leden zijn voor aanbesteding.

22 juli 1871

Uittreksel uit het verslag van de toestand der Provincie Gelderland, gedaan aan de Prov. Staten van dat gewest door de Gedeputeerde Staten in de Zomervergadering van het jaar 1871. Visserij.

De Visserij op de Zuiderzee leverde te Harderwijk de volgende resultaten op:

Haring: de voorjaarsvangst was overvloedig. De najaarsvangst heeft weinig opgeleverd. Ongeveer 2/3 der gevangen haring is gerookt tot bokking.

De ansjovisvisserij is bijna geheel mislukt.

Paling : Er werd circa 10.000 kg meer gevangen dan het jaar te voren. Botvangst was overvloedig; de prijzen bleven hoog. Garnalen zijn in menigte gevangen, doch waren klein van stuk. Spieringvisserij heeft weinig of niets opgeleverd.

De visserij in de Zuiderzee gedurende 1870 kan over het algemeen als voordelig worden beschouwd. De vangst wordt gerekend te hebben opgebracht te Elburg f. 25.468.- en te Harderwijk f. 112.488.-

3 februari 1872

Bekendmaking.

Burgemeester en wethouders van Harderwijk maken bekend, dat volgens ontvangen mededeling van het plaatselijk bestuur van Amsterdam Hendrik Schipper, alhier is benoemd tot beurtschipper van Amsterdam op Harderwijk in plaats van T. H. Kramer.

Harderwijk, 3 februari 1872

Burgemeester en wethouders voorgenoemd,

Mr. D. van Meurs.

De secretaris, Mr. A.W. Hoeth.

30 maart 1872

Raadsvergadering, Punt C.
Van het door Z.E.D. opge-
maakt verslag omtrent de toe-
stand der visserij in de Zui-
derzee over het afgelopen
jaar, waaruit blijkt, dat onge-
veer de vangst is geweest al-
dus: aan haring voor een

geldswaarde van fl.	86.100.-
aan ansjovis	fl. 994.-
aan paling	fl. 9.000.-
aan bot	fl. 24.480.-
totaal	fl. 120.574.-

27 juni 1872

Raadsvergadering, punt 13.
Ten slotte vestigt de heer
Stekhoven nogmaals de aan-
dacht van B. en W. op het
aanwezige puin in het gat van

de brug, waarop bij laag wa-
ter de schuiten en schepen
stoten, en waarover zeer ge-
klaagd wordt door de schip-
pers en de vissers. De voorzit-
ter geeft de verzekering, dat
B. en W. het mogelijke zullen
doen om die puin te doen ver-
wijderen.

10 augustus 1872

De deurwaarder Bronsveld is
voornemens Zaterdag de ze-
ventiende Augustus om 4 ure
ten verzoeke van Jan Raaijen,
visserman, te verkopen een
haringschuit, groot 8 à 9 ton,
voorzien van zeil, kluiffok,
kabel, dreg, staken enz. alles
in goede staat, een uur voor
de verkoop op de verkoop-
plaats aan de Molenberg
nabij de Haven te zien.

Handel met de Rijnstreek**(Rijn en IJsselvaart)**

De verbindingen met deze streek behoren tot de oudste voor wat betreft het Nederlandse Hanzegebied. In de 13^e eeuw zien we al kooplieden uit Harderwijk via de tolrollen van Coblenz en het tolregister van Lobith langs komen.

De handel van Harderwijk met deze streken ging over de rivieren de Rijn, de IJssel en over de Hanzewegen richting Duitsland. In de diverse tolboeken van de grote Gelderse tollens te Arnhem, Nijmegen en IJsseloord (ten oosten van Arnhem) en de tolkamer van Lobith vinden we een aardig overzicht van de rol die Harderwijk gespeeld heeft in de handel met de Rijnstreek.

De goederen kwamen via Kampen binnen, vaak aangevoerd door Harderwijker koggen. Daar werd de handelswaar overgeladen op zogenaamde "Rijnschepen", die eigendom waren van reders die in Harderwijk woonden. In 1490 verkocht *Cornelis Jansen van Wieringen* aan de weduwe van *Marten Coolwagen* en een zekere *Hendrik Petersen* (een schipper?), een rijnschip. In 1565 vinden we in de tolboeken enkele aantekeningen

over Harderwijk. IJsseloord vermeldt Hendrik van Zeven-der die o.a. haring verlaadt met een Arnhemse schipper en tweemaal stroomafwaarts roge, resp. zes voeder (groot vat) wijn verscheept, met schippers uit Doesburg en Arnhem. In 1564 zien we een Arnhemse schipper Coenert Mulleman een vracht voor Harderwijk vervoeren, nl. leien. In 1603 is de handel flink gegroeid en vis is nu het enige artikel geworden. Het zwaartepunt van de Harderwijker handel in vis ligt bij de Rijn. Het Arnhemse tolboek noteert negentien Harderwijker kooplieden die, verdeeld over een vijftigtal partijen, 5 last schelvis, 22 last haring, 22 last bokking en 32 last tonvis verladen. Tien kooplieden komen maar één of twee keer in het tolboek voor. Maar Peer Gaetsz en Hendrik Beugen worden zes keer genoemd en Gerrit Thonis vijf keer. Het vervoer gaat 26 keer met een Arnhems schip, terwijl vier keer een schipper uit Emmerik wordt ingeschakeld. Dat is niet zo vreemd; het tolboek geeft de indruk dat kooplieden uit Harderwijk en Emmerik nauw samenwerkten. Zo lijkt het waarschijnlijk dat de 19 partijen vis die voor Emmerikse rekening worden verladen uit Harderwijk komen.

In 1602/1603 zien we dat een Arnhemse schipper Balthus Stoffelsz zes maal vis voor Harderwijker kooplieden vervoert. In die jaren wordt er veel vis vervoerd voor Harderwijk. Ook via de IJssel wordt er handel gedreven. We vinden tweemaal haring en ook vier last bokking. Stroomafwaarts bevracht schipper/handelaar Arendt Rijckensz twee keer een schipper uit Huissen met wijn, samen 17 toelast (1 toelast = ca 614,4 liter. Op de IJssel varen ook schippers uit Harderwijk; Marcus op de Locht vaart voor eigen rekening met twaalf hoed smeekolen (1 hoed = 1600 dm³) en schipper Engel Sas passeert IJsseloord met goed uit Deventer.

Voor wat betreft de handel in haring (1603) zien we dat Harderwijk belangrijk is met vijf kooplieden, 22 last haring en in vijf gevallen ook nog een partij bokking of tonvis. Harderwijk handelde in bokking, labberdaan (= zoute vis) en tonvis en neemt voor wat betreft deze handel een belangrijke plaats in. Schipper/handelaren ontbreken, alles gaat via kooplieden zoals Henrick Beugen, Herman Thomasz en Herman Gerritsz, om maar enkele namen te noemen. De vis gaat via de oude Arnhemse Karweg naar Arnhem en wordt met Arnhemse schippers verscheept.

Vooraf bokking, 18 partijen met 22 last en tonvis, 15 partijen met 32 last, nemen een grote plaats in. Twee keer verschepen Harderwijkse kooplieden bolckhoofden met Arnhemse schippers. Het tolboek tekent daarbij aan dat er in Schiedam geladen is. Een Harderwijker last graan is 22½ mud.

Dat Harderwijker schepen de IJssel bevoeren, blijkt uit een officieel stuk van Schout, Schepenen en Raad van Deventer van 27 april 1291. Daarin wordt gezegd, dat de Harderwijkers aan de Coter- of Katertol te Deventer voor elk schip, groot of klein, onverschillig waaruit de lading bestond, de rivier op en af, twee penningen en een duit betaalden. Dit gold echter alleen voor hun eigen koopwaar. Mocht de tollenaar vermoeden, dat zij tolplichtige goederen aan boord hadden, die aan niet-Harderwijkers toebehoorden, dan kon de schipper zich zuiveren met een eed, hetzij op zijn schip of aan de wal dat het zijn eigen goederen waren. Echter, Schrassert beweert dat de stad bewijzen heeft dat de inwoners voor hun vee of andere goederen nooit tol betaald hebben te Meppel (Drenthe), noch tussen Groningen en Harderwijk, noch turftol te Zwartsluis en te Hasselt. Als handelswegen waren de wegen van Harderwijk en de IJsselsteden naar Keulen belangrijk.

Schassert maakt daar melding van in zijn *Hardervicum Antiquum*, dat haring en bokking vooral “met karren nae Cleefslan-land en Ceulen” vervoerd werden. Ook de handelsweg via Roermond en Venlo naar Keulen was belangrijk.

Vermeldenswaardig is nog de retourlading die de Harderwijker schepen mee terug namen, nl. molensteen, kalk en aardewerk.

In het begin van de 14^e eeuw was de handel van Harderwijk via de Rijn gering; op de lijst van de tol van Lobith uit de jaren 1306 en 1307 staan slechts een twintigtal Harderwijker schepen, die hoofdzakelijk haring en wijn vervoerden; in 1311 acht, in 1350 zeventien, voornamelijk met vis, wijn, haring en hout.

Tot slot een klein overzicht van het tolboek te Lobith, waarbij we ook Harderwijker schepen tegenkomen, dit tussen 10 juli 1306 en 8 juli 1307: 19 Zutphense schepen, 1 Kamper en 1 Arnhemse schip met *haring*, 6 Harderwijker en 2 Arnhemse schepen met *haring en andere vis*, 2 Zutphense schepen met *haring en zout*, 2 Zutphense schepen en 1 Harderwijker schip met *vis (in het algemeen)*, 5 Zutphense, 19 Arnhemse, 6 Nijmeegse schepen en 1 Tiels schip met *zout*.

In het register van 16 juli 1308 tot 15 maart 1309 zien we ongeveer dezelfde aantallen: Nijmegen: haver en zout (2), zout (1), haver (1), bokking (1), Arnhem: haver (1), zout (1), Zutphen: haring (4) Harderwijk: vis en haring (5), Elburg: vis (1). In de registers van 7 maart 1350 tot 23 oktober 1350 komt Harderwijk naar voren als de voornaamste vervoerder van haring en vis. Nog vermeldenswaardig is het volgende: Evenals de meeste Gelderse steden dreef Harderwijk ook handel via de rivier de Rijn, waar het buiten alle voorrechten (Gelre), nog bijzondere voorrechten had.

Maar nergens, zegt Schassert, genoten de Harderwijkers “van oude tijden her grooter en treffelycker voorrechten dan binnen en buiten Emmerik en der stadt klokkeslagh”. Als hun schepen aanlegden en zij opgave deden van hun lading, waren ze niet alleen vrij van alle tol en opgel- den,

maar wanneer zij naar de markt kwamen, moesten de burgers van Emmerik plaats maken voor de Harderwijkers. Deze "privilegiën" werden natuurlijk alleen verleend als de burgers van Emmerik dezelfde voorrechten genoten in Harderwijk. Waarom dit was, is niet te achterhalen. Ook is er een vermelding dat het niet altijd goed ging en de Harderwijker schippers in de problemen kwamen. Ten gevolge van een geschil tussen Keulen en hertog Arnold van Gelre (1433), werd er door de hertog een lading vis van de Keulse koopman Herman van der Hallen, naar Keulen vervoerd door een schipper uit Harderwijk, in beslag genomen.

Dit geval stond niet op zichzelf. Er was in de loop der jaren over en weer sprake van dergelijke beslagleggingen, waartoe de oorlogstoestand aan de Nederrijn gerede aanleiding gaf. Overigens ging de handel in vis niet alleen over het water. Harderwijk zette een deel van de visvangst af in Arnhem. Dit zou kunnen via de Zuiderzee en dan stroomopwaarts over de IJssel naar Arnhem. Maar in plaats daarvan gaven de Harderwijkers de voorkeur aan de kortere weg over land, dwars over de Veluwe. Hierdoor hoefden de Harderwijkers geen tol te betalen in Kampen en Deventer.

Wordt vervolgd

Een gravure van Emmerich, in welke stad Harderwijkers grote privileges genoten

MULTITOON

VERRASSEND ONGEWOON!

Kringloopartikelen
voor een
betaalbare prijs
inboedelservice:
bezemschoon
opleveren van woning
of kantoor

MULTITOON: DE
WINKEL VOOR
KWALITATIEVE EN
BETROUWBARE
GOEDEREN!

oppimpen van
meubels naar uw
wensen en ideeën

ophalen en
bezorgen van
goederen

Multitoon winkel
Gelreweg 7
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Multitoon werkplaats
Gelreweg 4B (ingang
Graaf Ottolaan)
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Jaarverslag 2011

Onderstaand jaarverslag roept misschien vragen op.

Het bestuur ziet eventuele vragen graag uiterlijk 10 maart tegemoet via:

secretaris@herderewich.nl

Vragen zullen zo mogelijk vóór maar in ieder geval tijdens de Algemene Ledenvergadering van 18 april worden beantwoord.

1. Voorwoord

Het bestuur van Herderewich bestond in 2011 uit de volgende leden:

<i>Wietse J. Goedhart,</i>	voorzitter
<i>Jan E. Mons,</i>	secretaris
<i>Barend Kappers,</i>	penningmeester
<i>Theo Bakker,</i>	public relations
<i>Theo van der Heijden,</i>	lid
<i>Marlies van der Heijden</i>	lid
<i>Jeroen de Jong,</i>	lid
<i>Henk van Till,</i>	lid
<i>Barend Schipper,</i>	huismeester

2011 is afgerond en 2012 is inmiddels alweer een eind op streek. De vraag die mij dan ook weer bezig houdt is: waar staat Herderewich ook alweer voor?

Dat wil ik nog eens uitleggen. De Oudheidkundige Vereniging Herderewich werd in 1972 door een vijftal enthousiaste inwoners van Harderwijk opgericht. Ze vonden dat er meer aandacht besteed moest worden aan de geschiedenis en de monumenten van Harderwijk en Hierden. Herderewich probeert dit te bereiken door het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een heus magazine.

Tijdens de eerste vergadering op 2 februari 1972 is het bestuur van Herderewich voor het eerst bijeengekomen. De doelstelling voor het oprichten van deze nieuwe vereniging in Harderwijk was dat men verontrust was over de snelle veranderingen die Harderwijk onderging. Het was toen zeker en het is nu nog steeds zo, dat er zonder ons toezicht vele authentieke Harderwijkse panden verloren (dreigen te) gaan en menig vertrouwd beeld op de nominatie staat te wijken voor de eisen van de moderne samenleving. Dit was in 1972 actueel maar is ook nu nog steeds een aandachtspunt.

De oudheidkundige vereniging van Harderwijk en Hierden stelt zich dan ook nog steeds ten doel: Het bevorderen van de kennis der geschiedenis en het behouden van het historische karakter van Harderwijk, Hierden en omgeving. Hierdoor is Herderewich sinds jaar en dag al dé oudheidkundige vereniging die zich in de breedste zin van het woord bezig houdt met de vele facetten van de Harderwijkse geschiedenis. Het is toch mooi om te lezen dat de reden van het ontstaan nog steeds de reden is om door te gaan met onze vereniging. De doelstelling voor het oprichten van de vereniging was dat men verontrust was over de snelle veranderingen die Harderwijk onderging. Dit alles is ook vandaag de dag nog actueel, het Waterfront van de Gemeente Harderwijk komt dichterbij. De toekomst van onze stad ligt dus nog steeds voor een groot deel in onze handen. In het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst zegt een bekende reclamecampagne maar zonder ons historisch verleden was Harderwijk nooit zo gegroeid. Harderwijk heeft dus nog steeds veel behoefte aan een goede oudheidkundige vereniging. Zo'n vereniging kan niet zonder een actief en vol-talig bestuur.

Het afgelopen jaar hebben zich twee nieuwe kandidaten aangemeld, namelijk Henk van Till en Jan Mons. Dit maakte het mogelijk, dat Jeroen de Jong zich kon terugtrekken als secretaris. De algemene ledenvergadering zal zich overigens nog over hun aanstelling moeten uitspreken.

2011 was voor de Oudheidkundige Vereniging Herderewich een ondernemend jaar. Met het vernieuwde bestuur was het flink aanpakken om alle geplande en ongeplande werkzaamheden uit te voeren en een antwoord te geven op de vragen die ons vanuit de Harderwijker samenleving bereikten, maar ook op vragen van ver buiten onze stadsgrenzen. Zo krijgen wij steeds meer aanvragen en nieuwe leden uit andere delen van Nederland. Onze actieve positie op Marktplaats.nl kan/zal daar mede aan hebben bijgedragen. Harderwijk is een stad in beweging en in ontwikkeling. Daarom staat ook onze taak ten aanzien van het behouden van de historie van Harderwijk nooit stil. Ik noem de uitvoering van de Houtwalgarage, die in 2011 in gebruik is genomen, en de steeds meer vorderende ontwikkelingen op het gebied van het Waterfront. Dit zijn niet alleen mijlpalen voor de Gemeente Harderwijk maar ook mijlpalen voor de historie van Harderwijk!

Ondanks de economische crisis groeit ons ledenbestand met gemiddeld 100 leden per jaar. Dit is voor ons van groot belang, immers zonder leden heeft onze vereniging geen bestaansrecht.

2011 was ook weer een jaar waarin er veel geïnvesteerd is, onder andere in de huisvesting in de Vischpoort. Zo heeft het bestuur getracht een heuse werkplek te creëren op de bovenste etage. Ieder actief lid van de vereniging mag in overleg met de huismeester van deze werkplek gebruik maken. Want zeg nou zelf, een mooier kantoor is er toch niet te bedenken? Daarnaast hebben we geïnvesteerd in een ledenwerfactie die ons ruim honderd nieuwe leden heeft opgeleverd.

We organiseerden vier lezingen en er verschenen vier nummers van het Vittepraetje. Herderewich werkt(e) samen met het Gilde van Stadsgidsen, het Rondeel, de Gemeente Harderwijk en tal van andere partners. Het werk bij de Oudheidkundige Vereniging Herderewich is vrijwilligerswerk en onze vrijwilligers zijn ons grootste kapitaal. Daarvoor zijn we ze erkentelijk en daar zijn we zuinig op; hulde is er, zonder onderscheid, voor allen!

2012 belooft een druk jaar te worden, met tal van activiteiten. Zo zijn wij als bestuur al druk bezig geweest met het opstellen van de nieuwe jaarplanning 2012. Deze is te bekijken op onze website Herderewich.nl.

Daar is dan ook direct te zien dat er dit jaar twee lezingen staan ingepland op locatie! Uitbreiding van ons bestuur met enkele actieve vrijwilligers is een wens voor het huidige jaar. Onze lokale historie heeft nog veel verrassingen voor ons in petto, en ik hoop dat er in het komende jaar nog veel geheimen onthuld zullen worden. Ik wens u allen een voorspoedig en ondernemend 2012 waarin we samen verder bouwen aan de historie van deze mooie stad. Bijgaand leest u een korte samenvatting van de activiteiten en de diverse verslagen van de werkgroepen.

Wietse J. Goedhart

2. De vereniging in vogelvlucht

In januari 2011 werd Herderewich benaderd door de Gemeente Harderwijk over de vertegenwoordiging van de vereniging in de Monumentencommissie van Harderwijk. In overleg met alle betrokken partijen is overeengekomen dat Niek de Jong niet langer deel zal nemen als lid van deze commissie, maar dat Piet Stellingwerf zijn opvolger wordt namens Herderewich. Een speciaal woord van dank is op zijn plaats voor Niek de Jong. Hij heeft vele jaren onze vereniging op een meer dan voortreffelijke wijze vertegenwoordigd. Harderwijk had er nu anders uitgezien als de stem van Herderewich niet in deze commissie had geklonken! Zo is bijvoorbeeld het behoud van de poortgebouwen van de Jan van Nassaukazerne (zijde Smeepoortstraat) te danken aan Herderewich. Als het aan de gemeente en de projectontwikkelaar had gelegen, was afbraak gekomen, gevolgd door de plaatsing van een lang hek in de Smeepoortstraat.

Ook heeft Hans Geerlings zich opgegeven als de nieuwe voorzitter van de werkgroep Open Monumentendag. Dit in goed overleg met de vorige voorzitter Piet Stellingwerf.

Verder heeft Jan Mons zich als vrijwilliger bij onze vereniging gemeld. Zijn interessegebied ligt op de volgende onderdelen: archeologie, vertegenwoordiging van Herderewich, bestuursondersteuning, eventuele bestuursdeelname. Door het voltallige bestuur werd medio dit jaar besloten Jan Mons te omarmen als secretaris van de vereniging. Een en ander definitief te besluiten op de algemene ledenvergadering in 2012.

Naast Jan Mons heeft zich nog iemand kandidaat gesteld namelijk Henk van Till. Henk zal zich als algemeen lid actief gaan inzetten voor de vereniging. Hij gaat de contacten met de diverse werkgroepen onderhouden.

Ook kregen wij een oproep om boeken in te zenden voor de prof. Van Winterprijs. Deze prestigieuze prijs wordt elke twee jaar uitgereikt voor het beste boek op het terrein van de lokale en regionale geschiedenis. Het gaat om boeken met een bovenlokaal en wetenschappelijk belang. Herderewich heeft het boek van Eibert den Herder ingestuurd, helaas zonder succes.

Herderewich heeft een nieuwe voorzitter: leden van de vereniging kozen tijdens de afgelopen ledenvergadering Wietse Goedhart als voorzitter.

Hij neemt de voorzittershamer over van Jeroen de Jong, die voorlopig de functie van secretaris (a.i.) zou gaan vervullen. Maar met de al genoemde komst van Jan Mons kon hij zich medio dit jaar uit deze functie terugtrekken. Verder krijgt de vereniging in maart te horen van “Alles Van Harderwijk.nl” dat zij ons graag willen helpen met het promoten van Herderewich. Inmiddels heeft Theo Bakker een vaste column op de website www.allesvanharderwijk.nl.

Op 29 maart tijdens de Algemene Ledenvergadering van 2011 vond een lezing plaats van Anton Daniëls over de familie Hartz uit Harderwijk. Hartog, Mauritz, Benny en andere leden van de familie werden op een ingetogen wijze belicht en met hen de geschiedenis van het vooroorlogse (Joodse) Harderwijk. Veel leden van de Joodse gemeenschap zijn in de oorlog weggevoerd en in de concentratiekampen omgebracht, maar Benny overleefde en had jarenlang een bedrijf in manufacturen. Anton Daniëls deed intensief onderzoek naar de families uit Harderwijk en wil ze met zijn verhaal blijvend een gezicht

geven en de herinneringen levend houden. ‘Het zijn nu namen op een gedenkplaat aan de voormalige synagoge, maar achter deze namen gaat een verhaal schuil. Dat verhaal heb ik opgeschreven en wil ik vertellen, zodat het voor het nageslacht bewaard blijft’, zo verklaart Daniëls zijn inzet en passie.

Op 31 maart is er ter gelegenheid van de Boekenweek 2011 een lezing op uitnodiging van Bibliotheek Noordwest Veluwe. De lezing vindt plaats in Bibliotheek Harderwijk, en gaat over familiegeschiedenissen en/of levensverhalen, om te lezen of zelf te schrijven. In mei wordt Herderewich uitgenodigd voor de opening van de herinneringswand in de voormalige synagoge in Harderwijk. Daarnaast worden het bestuur van de vereniging ook apart uitgenodigd door de heer Daniëls voor een privébezoek.

De Vanghentoren is verkocht aan iemand, die deze niet meer wil openstellen voor culturele evenementen, een enkele zeer grote uitzondering daargelaten. Deze toren – in feite de zesde stadspoort van Harderwijk – is door de vertrekkende eigenaar en diens toenmalige partner steen voor steen gerestaureerd en opgebouwd.

Op die manier is een belangrijke bijdrage geleverd aan het behoud van de historie van Harderwijk. Op deze plaats wordt hiervoor door het bestuur van de onze vereniging nogmaals grote waardering uitgesproken!

Op 21 juni heeft onze eigen vrijwilliger Henk Hovenkamp een lezing gegeven over opgravingen in Harderwijk. Aan de hand van hetgeen hij heeft gevonden heeft hij ons deelgenoot gemaakt van zijn ideeën over het ontstaan van de plaats Harderwijk en haar rol in de geschiedenis. Een uiterst boeiende avond, die druk bezocht werd.

In juli en augustus heeft Herderewich gesprekken gehad over de gang van zaken op het gebied van de cultuurhistorische Maatschappelijke Stage (MaS). De cultuurhistorische MaS wordt nu met name ingezet tijdens Open Monumentendag door Herderewich. Er zijn daarnaast echter diverse andere klussen mogelijk, een kansrijke klus is bijvoorbeeld het beschrijven van de (gemeentelijke) monumenten (historische en archeologische highlights) in een PDF-document. Dit document zou vervolgens te koppelen zijn aan de website van de Gemeente Harderwijk en via een app, beschikbaar kunnen worden gesteld aan belangstellenden (stadsrondwandeling) .

Het project zal naar verwachting niet nadelig zijn voor de stadsrondwandelingen; eerder is het tegendeel het geval. Het bureau dat de app. maakt zou in het kader van de MaS ook iets kunnen aanbieden (b.v. aanwezigheid leerlingen bij de productie en/of een gereduceerd tarief).

De stagemakelaar MaS had voor 2011 nog subsidiegelden ter beschikking, die niet aan mensen maar wel aan materiaal mogen worden besteed. Probleem is de begeleiding van dit project. Conclusie is, dat deze klus te groot is voor één cultuurhistorische organisatie. Het beste zou zijn samenwerking tussen de diverse clubs met verdeling van de werkzaamheden. Overeengekomen is, dat Herderewich, het Gilde van Harderwijker Stadsgidsen, de Stichting Rondeel en de Stichting Archeologie Noordwest Veluwe (SANV) hiervoor zullen samenwerken en elk een begeleider zullen leveren. Hans Geerlings zal Herderewich vertegenwoordigen en Jan Mons zal namens de SANV voor begeleiding zorgen. Tijdens dit project zullen naast de gebouwde monumenten ook de archeologische monumenten nadrukkelijk aandacht krijgen.

Begin augustus werd het bestuur van Herderewich geconfronteerd met het zeer onaangename feit dat de sleutelkast van het Gilde van Harderwijker Stadsgidsen bij de zijopgang van de Vischpoort was ontvreemd. Van de gedupeerden heeft de Catharinakapel ons hiervoor aansprakelijk gesteld. Gelukkig was de verzekering het met ons eens en zijn wij hiervoor niet aansprakelijk, omdat de sleutelkast zich aan de buitenzijde van de Vischpoort bevond, dus niet inpandig. Inmiddels zijn de sleutels van de historische gebouwen ondergebracht bij hotel Baars alwaar de stadsgidsen deze bij een rondleiding kunnen afhalen. Dit beperkt de mogelijkheid van diefstal en misbruik tot een minimum.

De altijd legendarische Visserijdagen hebben ook dit jaar weer in augustus plaatsgevonden. Herderewich was van de partij met een kraam bij de haven. Via een bordje werd aangegeven dat de Vischpoort open was. De bemensing van de kraam en de Vischpoort was goed geregeld. Ook is nagedacht over het trekken van de belangstelling van passanten tijdens de openstelling van de Vischpoort.

De voorzitter van Herderewich heeft daartoe twee beachflags laten ontwerpen en fabriceren bij Text-line. Op deze manier kan de vereniging zich op meerdere plaatsen goed profileren.

Een ander aandachtspunt in 2011 was de vertegenwoordiging van Herderewich in de gemeentelijke commissie naamgeving. De gemeente vroeg zich af of een niet-bestuurslid de vereniging kan vertegenwoordigen. Op zich is dat geen enkel probleem, maar tijdens het onderzoek bleek dat de leden van deze commissie elke drie jaar herbenoembaar zijn. Hierop heeft het dagelijks bestuur het idee opgevat onder de leden te polsen of er andere geïnteresseerden zijn. Dit werd ondersteund door het gehele bestuur. De oproep is geplaatst in het Vittepraetje van december. Op deze oproep zijn 5 reacties gekomen en inmiddels heeft de vereniging hieruit een vertegenwoordiger gekozen.

Op 29 september was de derde lezing, over Harderwijk als Visserstad. Er was veel belangstelling voor deze lezing, gegeven door de heer Lammert Postma. De Catharinakapel was helemaal gevuld.

Verder vond er in september zoals gebruikelijk de landelijke Open Monumentendag plaats. In 2011 ging het om NIEUW GE-BRUIK-OUDE GEBOUW. Het comité Open Monumenten Dag Harderwijk is tevreden over het bezoek en verloop van de dag. Het fantastische weer die dag heeft daar natuurlijk ook aan bijgedragen. Maar bovenal hebben een vijftigtal vrijwilligers deze dag tot een succes gemaakt, zoals vrijwilligers van de Oudheidkundige Vereniging "Herderewich", het Gilde van Harderwijker Stadsgidsen, Stichting Rondeel, Harderwijker Molenstichting, het Stadsmuseum en eigenaren van particuliere monumenten. Bovendien hebben een zevental leerlingen van de RSG en het College Nassau-Veluwe hun beste beentje voor gezet als onderdeel van hun Maatschappelijke Stage. Het was leuk om te ervaren dat jongens en meisjes, in de leeftijd van 14-15 jaar, heel wat mans zijn op het gebied van presentatie en spreken in het openbaar. Opvallend was ook, dat verscheidene Harderwijkers vertelden, dat ze die dag op plaatsen waren geweest, die ze nog nooit (zo bewust) gezien hadden.

Op de Open Monumentendag heeft het Gilde van Harderwijker Stadsgidsen de stad Harderwijk en haar bewoners een bijzondere plaquette over de Vischpoort geschonken.

De derde plaquette, met onder meer reliëfbeeldingen van de poort door de eeuwen heen, heeft een prominente plek aan de Vischmarktzijde van de Vischpoort gekregen. Zo'n plaquette wordt elk lustrum door dit Gilde aan de stad geschonken. Herderewich is bijzonder verguld met dit waardevolle gebaar!

In oktober heeft het dagelijks bestuur een gesprek gehad met de wethouder van cultuur de heer Laurens de Kleine. Wij hebben met de wethouder gesproken over de gemeentelijke plannen voor samenwerking op het onderdeel cultuur. Vanaf 2014 wordt er ook op cultuur het nodige bezuinigd. Mede in dat kader is de Gemeente Harderwijk bezig met een herdefiniëring van de cultuurhistorische infrastructuur. De nu aanwezige 7 professionele organisaties moeten tot 3 organisaties worden teruggebracht. De bedoeling is te clusteren. Voor de cluster Oudheid is het idee een heuse oudheidkamer te creëren. Om het proces goed te begeleiden komt er een onafhankelijke procesbegeleider die aan de deelnemende partijen zal worden voorgesteld. Vanuit Herderewich wordt in beginsel positief gereageerd op de plannen.

Herderewich is begonnen met een voorzichtige vorm van samenwerking met diverse partijen. Vanaf het allereerste begin moet dan ook de nadruk worden gelegd op gelijkwaardigheid van partijen. Een samenwerkingsvorm waarbij de vrijwilligers geheel of gedeeltelijk afhaken kan niet de bedoeling zijn. Herderewich is nog in afwachting van de nadere berichten en invulling door de gemeente.

Op 24 november 2011 onthulde de heer Frits Booy tijdens de vierde lezing in de Catharinakapel de geheimen van Sinterklaas. De Oudheidkundige Vereniging Herderewich organiseerde deze lezing in de aanloop naar het Sinterklaasfeest. De heilige Nicolaas, waar de figuur van Sinterklaas op gebaseerd is, leefde rond 300 na Christus in het toen Griekse Myra en van zijn leven is feitelijk maar weinig bekend. Wel was er sprake van grote mythevorming rond zijn persoon, waardoor hij in de eeuwen daarna beschermheilige werd van ongehuwde meisjes, kooplieden, zeevaarders en prostituees. Deze laatste lezing van 2011 is als zeer positief ervaren.

Op 15 december is het bestuur met de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo in gesprek gegaan. Wij hebben met elkaar het onderwerp samenwerking besproken. Wij zijn samen tot de ontdekking gekomen dat Harderwijk en Ermelo aardig in elkaar gegroeid zijn en dat er tal van manieren te bedenken zijn om samen te werken. Hiermee willen wij in 2012 beginnen. De voltallige besturen van beide verenigingen hebben hier inmiddels van harte mee ingestemd.

Als afsluiting van het jaar heeft de Oudheidkundige Vereniging Herderewich voor de tweede maal een vrijwilligersavond georganiseerd. Op deze wijze probeert het bestuur haar dank uit te spreken naar alle actieve vrijwilligers van de vereniging. Omdat de vereniging nog steeds elk jaar circa 100 leden groeit is er ook steeds meer behoefte aan nieuwe vrijwilligers die onderwerpen voor ons willen gaan onderzoeken (voorbeelden: de fabrieken FINO, de Asbestona). Als u dit leest en u denkt hierin iets voor de historie van Harderwijk te kunnen en willen betekenen dan kunt u zich melden bij de secretaris@herderewich.nl.

Half december is de expositie 'Inwoners van Vrijwilligersland' feestelijk geopend. In deze expositie zijn Harderwijkse vrijwilligers in beeld gebracht. Diverse vrijwilligersorganisaties hebben vrijwilligers aangemeld, zoals de Algemene Hulpdienst Harderwijk, de Hortus en Oudheidkundige Vereniging Herderewich. Herderewich heeft mevrouw Gijsje Verwijs-ten Hove voorgedragen. De motivatie hiervoor is: "Mevrouw G. Verwijs-ten Hove is al jarenlang een drijvende kracht achter de communicatie van Herderewich. Ze heeft een tiental jaren gewerkt aan het verschijnen van de Kroniek van Harderwijk, deed jarenlang de correcties in de copij van het Vittepraetje en schreef in 12½ jaar maar liefst 50 afleveringen van de rubriek Van alles wat ver-EEUW-igd, een rubriek over het nieuws en de kranten in Harderwijk van 100 jaar geleden. Daarnaast is mevrouw Verwijs enthousiast lid van de werkgroep Genealogie van Oudheidkundige Vereniging Herderewich".

'Inwoners van Vrijwilligersland' is een initiatief van het Steunpunt voor Vrijwilligerswerk en Maatschappelijke Stage. Zes leerlingen van het Voortgezet Onderwijs hebben geholpen met het maken van de expositie. Zij deden dit in het kader van hun Maatschappelijke Stage.

Rabobank Harderwijk heeft vijf cheques ter waarde van €100,- ter beschikking gesteld. De vijf cheques zijn uitgereikt door wethouder Den Besten en de heer Sederel van Rabobank Harderwijk en komen ten goede aan vijf vrijwilligersorganisaties waar Harderwijkse vrijwilligers actief zijn. De Rabo-vrijwilligersprijs gaat, na loting, naar de volgende vrijwilligersorganisaties: Groei en Bloei, het Colombinehuis, de Protestants Christelijke Ouderenbond, Stichting Welzijn Ouderen en Atletiekvereniging Athlos. De expositie reist in 2012 rond door Harderwijk en is onder meer te bezichtigen in de bibliotheek in Harderwijk.

Het jaar 2012 zal naar verwachting in meerdere opzichten een bijzonder jaar worden. Het bestuur wil het ledental van de vereniging graag uitgebreid zien tot minimaal 1.000 personen. Daarnaast bestaat de vereniging 40 jaar. Ook dat willen wij niet ongemerkt voorbij laten gaan. Hoewel de (financiële) middelen beperkt zijn moet het redelijkerwijs toch mogelijk zijn hieraan op gepaste wijze aandacht te besteden. Het bestuur doet zijn best; ideeën zijn vanzelfsprekend welkom!

Wietse J. Goedhart,
Jan E. Mons & Henk van Till

3. Werkgroep Open Monumentendag

MaS (maatschappelijke stage) leerlingen: Er hebben 9 leerlingen deelgenomen aan de OMD. Zowel de leerlingen als hun begeleiders waren enthousiast. De twee leerlingen, die in de Molen meegewerkt hebben, hebben zich aangemeld als vrijwilliger. Omdat de OMD maar telt voor 8 uren maatschappelijke stage, wil Hans Geerlings zich graag inzetten om de leerlingen de overige uren bijvoorbeeld een "kinderwandeling" door Harderwijk te laten ontwikkelen. Else van Werven biedt aan de leerlingen te laten werken aan de Cultuurhistorische App voor Harderwijk; deze optie wordt met instemming begroet.

Klassendag: Voor de klassendag, de dag voorafgaande aan OMD, had zich dit jaar maar 1 klas opgegeven. De algemene klacht van de scholen is dat OMD zo vlak na de schoolvakantie is. Hans Geerlings zal contact opnemen met de Landelijke Commissie OMD om te vragen of wij de klassendag mogen verzetten. Wel moet er op gelet worden, dat de klassendag een interactief gebeuren dient te zijn (dus bijvoorbeeld niet een stadswandeling door een gids). Er wordt over gedacht om deze klassendag eind september te laten plaatsvinden.

Boekje met wandelroute: De boekjes zijn nagenoeg op. Herdrukken is een kostbare zaak. Een flyer, met daarop een plattegrond waarop de monumenten aangegeven zijn (bijvoorbeeld zoals in de vernieuwde folder van het Gilde), en bovendien de plaats waar de beide wandelingen starten, zal mogelijk effectiever zijn. Er zal ook aandacht worden gegeven aan het beter aangeven van de startplaats van de rondleiding.

Communicatie over OMD: Het is erg jammer dat Harderwijk niet genoemd is in de landelijke OMD krant. Het is zaak vroegtijdig gegevens aan te leveren aan Stichting Hart en de afdeling Communicatie van de Gemeente. De werkgroep OMD is naarstig op zoek naar een deskundige op het gebied van PR en Communicatie, die via deelname aan de werkgroep het communicatiegedeelte voor zijn of haar rekening kan nemen.

Conclusies voor (een) volgend jaar zijn: Verbeteren communicatie en PR, werken vanuit een goed draaiboek, Het startpunt van de OMD-wandeling duidelijk aangeven, voldoende gidsen in de Grote Kerk.

Nelie Goettsch

4. Werkgroep genealogie

De werkgroep Genealogie bestaat uit de volgende leden:

Mevr. G. Verwijs-ten Hove,
Mevr. C. Bruinink-Visser,
Mevr. R. Uittien-Jacobs,
Mevr. Numan-Boumans :
Bevolkingsregisters.

De heer K. Chr. Uittien:
Eigendoms- en Bewonings-
geschiedenis woningen binnen-
stad. De woningkaarten zijn
door hem gescand.

De heer T. Hop: Eigendoms-
geschiedenis woningen Hierden.
Mevr. S.M. Jacobs-Zuurveld:
Crimineel Sententieboek,
Notariëel.

Mevr. Melius:
Recognitieboeken.

Er is alweer een jaar voorbij. De werkgroep Genealogie is versterkt met mevr. Melius. Zij typt de recognitieboeken (rechterlijk archief) van Harderwijk over. Zo af en toe heeft ze een helpende hand nodig, want sommige stukken zijn in 't Frans geschreven en uitdrukkingen die daar in voor komen zijn niet altijd duidelijk. Maar met vereende krachten lukt het allemaal wel. We zijn er erg blij mee, want er staat een schat aan informatie in.

Zij heeft op dit moment boek 157 (1801-1809) onderhanden. De heer Uittien kopieert voor haar de originele boeken. Wij zijn ook nog altijd bezig de bevolkingsregisters over te schrijven. Op dit moment is de tijd van 1880 - 1885 onder handen, wijk 1, 2 en 3. Gelukkig typt mevr. Numan het nog steeds in de computer, in Excel. Mevr. Jacobs-Zuurveld is bezig met het "crimineel sententieboek van 1800 - 1811". Ook daar staan leuke dingen in, bijvoorbeeld als je iets meer te weten wilt komen over je voorouders, die misschien een scheve schaats hebben gereden. Tevens typt zij het repertorium van Notarissen in Harderwijk over. Karel Uittien is nog steeds bezig met de eigendomsgeschiedenis van de huizen in de binnenstad. Hij heeft er al aardig wat mensen blij mee gemaakt, die in de binnenstad een oud huis bewonen. Verder assisteert hij de werkgroep op alle mogelijke manieren. De heer Hop zoekt de eigendomsgeschiedenis van Hierdense boerderijen uit. Intussen beantwoordden we vragen van mensen, die voorouders in Harderwijk en Hierden hebben en iets meer willen weten. Ook via de Website weten de mensen ons steeds beter te vinden.

Renate Uittien

5. Werkgroep Excursies

Net als in 2010 zijn er in 2011 geen excursies georganiseerd. Niemand was in 2011 in het bestuur met deze taak belast.

Het bestuur heeft nog steeds het voornemen, dit weer op bescheiden wijze op te pakken. Te denken valt aan korte excursies, dicht bij huis en op plaatsen die gemakkelijk te bereiken zijn.

De kosten daarvan kunnen laag blijven. Het 40-jarig bestaan van Herderewich in 2012 is een goed moment om weer met één of meer excursies te beginnen!

Bestuurslid Henk van Till zal zich hiermee speciaal gaan bezighouden. De bedoeling is vanaf 2012 meerdere lezingen op locatie te gaan houden waarbij de mogelijkheid aanwezig is ook een excursie op die locatie aan te bieden.

Jan E. Mons

6. Werkgroep Geveldocumentatie

Het in de afgelopen jaren opgebouwde archief Geveldocumentatie - als onderdeel van het totale archief van Herderewich - is in het verslagjaar beperkter bijgehouden dan in de voorafgaande jaren, in afwachting van nadere besluitvorming door het Bestuur.

Inmiddels is besloten het uitbreiden van het archief door te zetten en bovendien te starten met het digitaliseren van het gehele tot nu toe opgebouwde kaartenbestand. Hiertoe is medewerking toegezegd van de Gemeente-archivaris, die hiervoor een stagiair beschikbaar zal stellen.

De bruikbaarheid van dit deelarchief zal door de digitalisering gestimuleerd worden en ook indeling, bewerking en aanvulling zal na voltooiing duidelijk bevorderd worden.

In het thans reeds beschikbare bestand zijn al duidelijk verschillen waarneembaar bij panden die enkele jaren geleden in dit archief werden opgenomen en sindsdien zijn aangepast of verbouwd en weer doorverkocht. Blijft echter de oorspronkelijke doelstelling, dat vooral voor de na ons komende generatie Herderewich-leden en belangstellenden dit archief steeds meer aan waarde zal winnen. Voldoende reden om het bijhouden en verbeteren van deze geveldocumentatie voort te zetten. In het volgende verslag hopen wij te kunnen melden, dat de digitalisering succesvol is afgerond.

Rob K.S. Beute

7. Public Relations

Vittepraetje In 2011 is de redactie doorgegaan met de productie van het Vittepraetje. Piet Stellingwerf maakt werk van zijn studie naar de rol van de Hanze in Harderwijk en deze studie leverde de eerste bijdragen op, die in de komende jaren vervolgd zullen worden. Mevrouw G. Verwijs-ten Hove voltooide de 50ste bijdrage in de rubriek 'Van alles wat ver-EEUW-igd' over de Harderwijkse kranten, honderd jaar geleden. De redactie van het Vittepraetje bestaat uit mevrouw G. Verwijs-ten Hove, de heer P. Stellingwerf en ondergetekende. Als redactie zijn we blij met een aantal vaste inzenders waaronder Karel en Renate Uittien en Niek de Jong. Ook van anderen ontvangen we regelmatig copij zodat zich allengs een kleine buffer vormt.

Kroniek van Harderwijk

De Kroniek van Harderwijk is in 2011 bijgehouden door Theo Bakker, die hiervoor voor een belangrijk deel put uit het nieuws op de website www.allesvanHarderwijk.nl. Dat werkt sneller dan wekelijks een selectie uit de kranten te maken. 'Internet' verandert de wereld! De Kroniek van Harderwijk zal medio 2012 gaan verschijnen. **Internet** Naast de uitgaven "Vittepraetje" en "Kroniek van Harderwijk" wordt elke 14 dagen een historische column geplaatst op de websites

www.allesvanHarderwijk.nl en www.harderwiek.nl.

Deze bijdragen zijn bedoeld om ook niet-leden te interesseren voor de veelzijdige geschiedenis van Harderwijk. Daarnaast worden regelmatig persberichten gemaakt. Bij verenigingsnieuws zorgen we ervoor dat daarvan een tekstuele bijdrage wordt gemaakt. De bijdragen zijn te lezen op de website www.herderewich.nl onder het kopje *Laatste nieuws*.

TV Gelderland TV Gelderland maakte in 2011 een mooie reportage onder de titel 'Ode aan onze Doden' waarbij in Harderwijk o.a. aandacht werd besteed aan Eibert den Herder en het Belgisch Militair Ereveld. Archeoloog Henk Hovenkamp en ondergetekende werden in deze uitzending geïnterviewd op begraafplaats Oostergaarde. Ook de begraafplaats van sanatorium Sonnevancamp werd in deze uitzending bezocht.

En verder Theo Bakker volgde in 2011 de tweedaagse cursus 'Oral History' bij het Kennis Centrum Overijssel (KCO) in Zwolle die werd gegeven door Annegriet Wiersma. De cursus leert om geschiedenis vast te leggen volgens mondelinge overlevering. Niet de (historische) feiten staan daarbij centraal, maar de beleving door degene die ze heeft meegemaakt of ervaren.

Theo Bakker

8. Werkgroep Verspreiding

Het jaar 2011 zit er weer op en als dit Vittepraetje in de bus valt is 2012 ook al weer bijna een kwartaal oud. Herderewich wordt groot. De uitgave december 2011 telde 667 boekjes. En zoals altijd was een ieder weer enthousiast. De meeste deelnemers aan de bezorgclub lopen hun ronde binnen anderhalf uur. Henny Messerschmidt moet op de fiets rond, want de wijk Hierden is uitgestrekt. Het gaat prima, zegt ze als ik haar vraag of het nog wel lukt om de boekjes in de bussen te doen. Best lekker om even op de fiets het dorp te bekijken. Maar helaas, ik kreeg een slecht bericht zo half november 2011. Aan de heer H. Schaaf had ik in juni gevraagd of hij zijn ronde nog wel kon en wilde doen. Hoe lang blijft U dit doen, vroeg ik hem toen. Tot ik er bij neer val, was zijn antwoord. In november belde hij mij op. Wel, zo zei hij, het is zover, ik ben er bij neergevallen. Hij lag in het St. Jansdal op de afdeling longziekten. Ernstig probleem. Het is gedaan met Hendrik, meldde hij toen ik hem daar opzocht. Net na Kerst las ik het bericht in de krant dat de heer H. Schaaf was overleden. We gedenken hem. Hij was een heel trouw lid van onze werkgroep. En zijn wijk was best groot. De heer Schaaf deed het werk steeds met plezier.

We gaan weer verder. Ten minste vier keer gaan we er tegen aan. We brengen daarmee ook hulde aan al die actieve en enthousiaste leden, die vorsend in de geschiedenis en daarover schrijvend hun steentjes aan Herderewich en daarmee aan de historie van Harderwijk hebben bijgedragen. Een ieder dank voor de frisse en prettige samenwerking.

Jan en Magda van Wageningen

9. Werkgroep Hierden. Wetenswaardigheden over Hierden in het jaar 2011

Op 22 en 23 maart 2011 hield Henk Bakker uit Harderwijk een expositie in het Dorpshuis in Hierden. Hij exposeerde zijn potloodtekeningen van prachtige boerderijen in Hierden, van de kerk en de vroege school en van mooie oude gebouwen uit Harderwijk. De tentoonstelling werd geopend door Ds. Van de Kamp. Hennie Hop, bekend als deskundige op het gebied van de geschiedenis van Hierden, droeg een prachtig gedicht voor. Het was een geslaagde expositie en met de opbrengst voor het goede doel "laptops voor kanker patientjes in St. Jansdal" konden weer een aantal kinderen blij gemaakt worden. Helaas is Hennie Hop ons op 1 januari 2012 ontvallen.

Op 8 april 2011 is er door de groep AARTBY en de Buurtvereniging Hierden een “Stientjesavond” georganiseerd in het Dorpshuis. De verjaardag van het beeld van Stientje werd gevierd met muziek en een drankje. De avond werd goed bezocht.

In het voorjaar van 2011 werden de plannen voor de reconstructie van de Zuiderzeestraatweg door de Gemeente Harderwijk gepresenteerd. De reconstructie betreft het traject van de Krommekamp tot de Hierdense Beek. Er zullen langs het hele traject eikenbomen worden geplant op plaatsen waar deze niet meer staan. De fietspaden worden verbeterd en de weg wordt wat versmald. Er worden kruispunten verbeterd en veiliger gemaakt. Een mooi plan. In 1950 stonden langs de hele Zuiderzeestraatweg nog oude eikenbomen en was het een klinkerweg. Af en toe kwam er een auto of een bus langs. De bomen zijn later weggehaald om de weg te verbreden en nieuwe fietspaden aan te leggen. Het werd een erg drukke weg waarop veel ongelukken gebeurden. Na de aanleg van de A28 is de weg wat rustiger geworden, maar wordt er ook harder gereden. Na deze reconstructie - die in 2012 wordt uitgevoerd - moet de weg veiliger en mooier worden. De plannen zien er goed uit.

In juni 2011 is men begonnen met het plan De Hoge Varen. Een woningbouwproject van 90 woningen, te bouwen in twee fasen. De plannen voor dit project zijn al van start gegaan in 1999. Een nieuwe wijk in Hierden was hard nodig om de vergrijzing tegen te gaan en ook de jonge mensen die in Hierden geboren zijn aan een woning te helpen. Een geboren Hierdenaar wil graag in Hierden blijven wonen. De graafmachines waren druk in de weer met de wegen en alle bomen en struiken werden omgezaagd en versnipperd. Het was in korte tijd een troosteloze vlakte. In november 2011 werd met de bouw van 25 woningen begonnen en eind december stonden er flinke gedeelten boven de grond. Bij de Essenburgh aan de Zuiderzeestraatweg stond een houten gebouw en een schuur, in Hierden bekend als “Rijkswaterstaat”. Deze gebouwen zijn na de tweede wereldoorlog gebouwd en hebben lang dienst gedaan als kantoor en opslagruimte van Rijkswaterstaat. Er lag o.a. strooizout opgeslagen en diverse materialen voor wegverbetering. De opzichter van Rijkswaterstaat woonde ook in het houten gebouw. De gebouwen stonden al vele jaren leeg en er was al eens een vuurtje in gestookt. Daarom heeft de gemeente Harderwijk deze gebouwen eind december 2011 laten slopen.

Het is een wat kale plek geworden, maar men is van plan om er een parkje van te maken.

Evert Jacobs

10. Werkgroep Archeologie

Het jaar 2011 was voor de archeologie een enigszins hectisch jaar. In dit jaar hebben zich geen reguliere opgravingen voorgedaan. Reguliere opgravingen bieden vaak vooraf de mogelijkheid te bepalen of en op welk moment ook vrijwilligers kunnen worden ingezet. Dat maakt de inzet van vrijwilligers beter planbaar en beheersbaar.

In 2011 heeft archeologisch onderzoek zich beperkt tot het snel bekijken van mogelijk interessante vondsten tijdens bouw- en graafwerkzaamheden door aannemers en tijdens noodopgravingen. Dit had tot gevolg, dat meestal slechts zeer beperkte tijd beschikbaar was voor onderzoek.

In dit jaar zijn verspreid over de binnenstad afvalcontainers ingegraven. Het archeologisch bureau Raap was betrokken bij het archeologisch onderzoek en de werkgroep heeft hierbij soms in de persoon van Henk Hovenkamp kunnen assisteren. Soms was er de mogelijkheid bij een interessante vondst gedurende korte tijd iets verder te graven. Een voorbeeld daarvan zijn de graafwerkzaamheden voor een container die op het "Bargje" hebben plaatsgevonden. Tijdens deze graafwerkzaam-

heden zijn resten (fundamenten) blootgelegd van een kasteelachtig bouwwerk (Nieuwe Blokhuis). Ook rond de Vitringasingel is in het kader van de aanleg van nieuwe wegen veel gegraven. Hierbij zijn resten van voorwerken van de Luttekepoort en de Smeepoort aangetroffen en blootgelegd. Deze resten zijn door de gemeente ingemeten. Het betreft hier zgn. noodopgravingen. Tijdens deze opgravingen is enige malen een beroep gedaan op leden van de werkgroep. De Parkeergarage Houtwal is gereed gekomen. Op de bodem van deze parkeergarage zijn de al eerder gevonden vroeg 16^e eeuwse resten van de middelste poort van de Luttekepoort als blikvanger neergezet. Zoals bekend zal het jaar 2012 (onder meer) in het teken staan van de start van de werkzaamheden voor het Waterfront. Hierbij zal ook nader archeologisch onderzoek plaatsvinden. Bedoeling is hierbij in overleg met de uitvoerende instantie ook de vrijwilligers van de Werkgroep Archeologie te betrekken. Dit zal gebeuren in samenwerking met de regionaal archeoloog, Maarten Wispelwey.

Henk Hovenkamp/JEM

11. Financieel verslag 2011

Het jaar 2011 van onze vereniging stond in het teken van het versterken van het vermogen van de vereniging zonder dat dit ten koste ging van de activiteiten.

Dat is redelijk gelukt. Wij hebben het vermogen kunnen verbeteren. Dit was onder andere te danken aan een eenmalige gift van € 4.000,- Vanuit deze gift dienen wij de komende jaren 4 de elektravoorziening te leveren aan de buiten de poort staande informatiezuil van de voormalige VVV. Ook de contributies, advertentieinkomsten alsmede de verkoop van de boeken zijn ons goed afgegaan.

Wat ons zorgen baart is de hoogte van de energielasten van de Vischpoort. Als dit zo blijft zal het onhaalbaar zijn de Vischpoort als onze eigen accommodatie aan te houden. We zijn inmiddels in gesprek met de Gemeente om daar een oplossing voor te vinden. Wellicht zit het probleem in de huidige apparatuur. Ook is het gelukt om het aantal adverteerders te vergroten. Zij worden in de mogelijkheid gesteld om te adverteren in het "Vittepraetje". Ook andere mogelijkheden worden door ons open gehouden en waar mogelijk gaan we in gesprek met deze partijen. Het bestuur zoekt naar mogelijkheden in de commerciële sector om de inkomsten te vergroten. Ook sluiten wij samenwerking niet uit om in de toekomst de Vischpoort commercieel te kunnen exploiteren zonder dat dit natuurlijk ten koste gaat van de identiteit van de Vischpoort.

Wij zoeken daarbij wel naar mogelijkheden die een cultuurhistorische inslag, dan wel een duidelijke affiniteit hebben met de omgeving (Vischmarkt). De vereniging heeft nog vele ambities voor de toekomst. Denk hierbij aan het komende jaar 2012. Het jaar waarin de vereniging 40 jaar bestaat. Het bestuur is in 2011 al begonnen om hier op een gepaste wijze invulling aan te geven. Natuurlijk zal dit ook een aanslag zijn op onze liquiditeiten. Er zijn echter genoeg ideeën om deze festiviteiten te kunnen financieren. Zoals gezegd heeft de vereniging vele ambities. Nu het bestuur op orde is proberen we daar een juiste invulling aan te geven. Ambities kosten meestal ook geld. Belangrijk is het om het uitvoeren van deze ambities gelijk op te laten lopen met het vermeerderen van de inkomsten zodat wij als bestuur de ambities van de vereniging kunnen uitvoeren. Een goede mogelijkheid om de inkomsten te vergroten is het uitbreiden van het ledenbestand. Voorlopig zal alles er op gericht zijn de vereniging op korte termijn naar circa 1.000 leden te laten groeien. Indien u de jaarcijfers over het jaar 2011 wilt inzien, dan kunt u deze opvragen via de penningmeester door het sturen van een mail naar penningmeester@herderewich.nl. U ontvangt dan het verslag over 2011 via email.

Begin vorig jaar kreeg ik een mailtje van de heer Westland uit Elburg die bezig was de familie van zijn vrouw uit te zoeken. Hem was ter ore gekomen dat een voorvader van zijn vrouw ooit 22 paarden van Stadhouder Willem V, vanuit Amsterdam over het ijs naar Harderwijk had gebracht. Uit onderzoek in ons archief blijkt het verhaal te kloppen. Ik vond een brief van Burgemeesters, Schepen en de Raad der Stad Harderwijk aan hun collega's te Zutphen²:

*“Weledelen Achtbaren Heeren !
Bijzonder goede vrienden.*

Nadien het ons toeschijnt door het overzenden van een paquet brieven om verder naar de Stad Amsterdam te bezorgen, dat het uedelAchtb: onbekend is, dat gemelde Stad zedert dinsdag door de Franschen geöccupeerd is, vinden wij ons uit dien hoofden in de onmogelijkheid om aan uedelAchtb: verzoek te voldoen, dewijl onze correspondentie met gemelde Stad daar door ook gestremd is, weshalven wij uedelAachtb: de brieven moeten te rug zenden, hoe zeer wij anders bereid zijn uedelAchtb: hier in behulpzaam te wezen, vooreergisteren zijn de Jagers van Lovenstijn uit Nieuwesluijs, en

*eergisteren **22 handpaarden van den Heer Erfprins** hier over het ijs geärriveerd, welke laatste uit Amsterdam gevlugt waren onder gelijde van 7 Domestiquen¹. Wij bevelen uedelAchtb: in Gods bescherming.
Geschreven te Harderwijk
den 22 januarij 1795”*

Uit de brief blijkt dat het erg koud moet zijn geweest in die januari maand in 1795 en dat er inderdaad 22 paarden van de erfprins over het ijs naar Harderwijk zijn gebracht. Wie hun gids was wordt niet vermeld. Die gids blijkt de voorvader van mevrouw Westland, de heer Jacob Maassen, te zijn geweest. Kennelijk was de man daarna in slechte doen geraakt en verzocht hij in 1816 om een financiële tegemoetkoming. Bij het verzoek waren onderstaande bijlagen. Het geeft tevens een goed beeld van de afstand tussen “het gewone volk” en de elite.

1. Transscriptie van de brief van Jacob Maassen, voorjaar 1816:

“Hoog Edel Gestrenge heer

Vergeef mij dat ik de vrijheid nam mij op heden ten uwen Huize te vervoegen. De nooddringt mij en blijf op eene gunstige uitkomst op mijn Rekwest hopen. De gelukkige uitslag daarvan hope ik te meer op de verklaring die Uwe Excell. mij daarvan geliefd te geven doch alzoö hierop niets ontvangen hebbende tot nu toe ben ik ongerust en in vreeze De van Uwe Excell. genoten vriendelijkheid en weldaad verruijmoedigde mij, mij ten Uwe Huize te vervoegen en Uwe Excell. eerbiedig te vragen of ik nog zoude mogen hopen in mijnen gevorderden ouderdom en verachterde toestand. Dit niet mondelijk hiermede doen zoude U.E. mij zeer verpligten mij op deze mijne Letters antwoord te vergunnen en mij te onderrigten of ik nog zoude mogen hopen dan of ik van alle verwachting zoude moeten afzien. Mij bevelende in Uwe Excell. goede gunste teeken ik mij met de diepste eerbied en hoogachting, uwe Excell onderd. Dienaar

w.g. Jacob Maassen” ³

2. Transscriptie brief Van Limburg Stirum dd. 22 juni 1816
Brief heeft geen adres. Wellicht de Hofcommissie. Zie transscriptie 3.

“Hoog Wel geboren Heer, Eenen geruime tijd geleden heb ik UHw.geb gesproken over Zekeren Jacob Maaszen Visser te Huiszen bij Naarden. Welke in den Jaare 1795 een aantal paarden toe behorende aan onzen Koning en aan Prins Frederick gered heeft door aan dezelve den weg te wijzen over de Z.Zee bij welke gelegenheid een derzelven door het ijs is gevallen, door hem is gered, maar ten kosten van twee vingers welke hem afgevrooren zijn, alles blijkende Zijn Request en bijlagen aan Z.M. gepresenteerd en ten fino van advies gesteld in handen der Hoff Commissie op welk request U. Hooggeb. mijn gezegd heeft een gunstrijk berigt door de Hof Commssie was gegeven dog tot hier toe zonder eenig gevolg, blijkens inliggende missive bij mij heden ontvangen. Daar deeze man reeds hoog van Jaaren is, en in een armoedige toestand, en tog waarlijk een verdienstelijke daad gedaen heeft, verzoek ik UHwgeb nog maals hem zijne Zaak te willen aan trekken, en is het mogelijk enig onder stand Van Zijne Majesteit voor hem te obtineren het zal wel besteed zijn. Verschoon mijne lastigeid en ontvang Hoog Wel geb. Heer de Verzekering der op rechte hoogagting met welke ik d'eer heb te zijn Hoog Wel Geboren Heer. UHwgeb. onderdanige Dienaar

L.G. van Limburg Stirum”

3. Transscriptie van stuk van de HofCommissie. Extract Lijst der Rekwesten aan Zijne Majesteit den Koning met Bericht van Hoogstdeszelfs Hof Commissie 's Gravenhage den 24 Januarij 1816

Aan de HofCommissie in 't laatst der maand November 1815 van weegen Uwe Majesteit zijnde gerenvoijeerd om Consideratie en advies het Rekwest van zeekeren Jacob Maassen Visscher woonende te Huizen bij Naarden, welke op den 19. Januarij 1795 eenige Heeren tot het Hof behorende, benevens 22 paarden, met gevaar van zijn leven heeft gered, door hen op het IJs over de Zuiderzee naar Harderwijk te geleiden, welke uitsteekende daad voor den Rekwestrant de treurige gevolgen heeft gehad dat Zijne regterhand als toen is bevroren, en hij daar door twee zijner Vingeren verloren hebbende buiten staat geraakt is zijn brood te verdienen, Heeft de Hof Commissie bij bericht van den 24 e aangezien de Waarheid van het ten Requeste geposeerde door de getuigenis van den Heer Graaf van Limburg Stirum volkomen is beweezen, den Suppliant gunstig aan Uwe Majesteit voorgedragen, hetzij om als Broeder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, te worden benoemd, indien hij (gelijk de Hof Commissie ver-

meende) kon beschouwd worden in de termen dezer wel te vallen, hetzij om hem met een Pensioen van f 150,- 's jaars te begunstigen. En daar de Hof Commissie vermeent dat de Suppliant eene gegronde aanspraak op beloning, en te gemoedkoming in Zijne ongelukkige toestand, wegens voorgemeld moedig en trouw gedrag is hebbende en tot heede toe, bij Haar geene Dispositie van Uwe Majesteit op voorgemeld Rekwest zijnde ingekomen, zo neemt zij de Vrijheid Uwe Majesteit aan het lot van dezen ongelukkigen doch braven man te herinneren en zich tot hare gedane Voodragt bij dezen te gedragen. was geteekend :

H.W. van Sijbren, C.V. van Boetselaer, W.F. van Reide

*Voor Extract conform:
Haberling Secretaris*

Voor en achterzijde van de onderscheiding Orde van de Nederlandse Leeuw

Jacob Maassen, is bij Koninklijk Besluit van 31-10-1816 onderscheiden met toekenning van een pensioen van f. 200,= per jaar. In het jaar boek van het Centraal Bureau voor Genealogie van 1988 op blz.213 t/m 228 wordt die onderscheiding uitvoerig besproken. "Een gemengd gezelschap en een vergeten onderscheiding. Broeders in de Orde van de Nederlandse Leeuw 1816-1960". Een gemengd gezelschap, maar ze hebben allen één eigenschap gemeen: ze behoren tot wat in 1815 heette "de lagere stand der Maatschappij." Zo'n 140 jaar lang zijn er Broeders benoemd, in totaal 572 en het is verrassend te zien hoeveel bekende namen er in die lijst voorkomen: redders en politiemannen, kamerbewaarders en vroedvrouwen, militairen en bewapende burgers (uit 1813) staan broederlijk bijeen. Het was wel duidelijk dat er naarstig argumenten waren verzonnen om een vooropgezet doel te rechtvaardigen: te zorgen dat lieden "uit den lageren Stand der Maatschappij" niet met dezelfde eretekens prijkten als de ridders "uit den beschaafden stand".

Gezin Jacob Maassen

Japik (Jacob) Maassen (later Zeeman), zoon van Maas Jacobsen en Gesina Bello.
Gedoopt Harderwijk 7-10-1750, † Huizen 14-5-1839.

Trouwt vóór 1781 te Huizen met Gijsbertje Harmens. Zij overlijdt in 1823. Hij hertrouwt te Huizen, 27-12-1823 met Zwaantje Schram. Uit het 1^e huwelijk, allen te Huizen geboren:

- 1) Gesina 1-04-1781,
- 2) Maas 6-10-1782,
- 3) Trijntje 14-11-1784,
- 4) Harmen 16-04-1786,
- 5) Pieter 12-04-1788,
- 6) Gesina 7-03-1790,
- 7) Geertje 22-01-1792,
- 8) Geertje 16-02-1796.

NB: In de winter van 1795 vielen Franse troepen Nederland binnen, met brede steun van de Nederlandse bevolking.

Pichegru stak op 28 december de bevroren Maas over, veroverde Utrecht op 19 januari en vervolgens Amsterdam op 20 januari.

noten

1. Domestiquen > huisbedienden
2. Oud Archief Harderwijk, inventaris 32, Resolutiën 1787-1795
3. Door hem ondertekend, geschreven in ander handschrift, ongedateerd.

Copie verkregen uit Nationaal archief, behorend bij stukken betr. KB 31.10.1816, Jacob Maassen benoemd tot broeder in de orde van Nederlandse Leeuw. Deze brief is wellicht gericht aan Van Limburg Stirum, gezien de brief van deze.

Aanvulling Tabaksfabriek “De Olifant” , door N.C.R. de Jong

Van Arnold Goossensen kreeg ik een reactie op mijn artikel “De Tabaksfabriek “De Olifant”” in het Vittepraetje, 15^e jaargang, nr. 2. Hij mailde me dat Geerling, die op 26 januari 1893 was geboren niet de eerste zoon van Berend en Aaltje was en dat het gezin Berend Goosen niet uit 4 maar uit meerdere kinderen bestond. Dit klopte. Het gezin Berend Goosen bestond uit negen kinderen, n.l. Anna (1885-1885), Hendrik Goossens (1886-1937), Neeltje (1888-1891), Pieter (1889-1985), Geerling (1891-1891), Geerling (1893-1950), Neeltje (1894-1895), Anna (1895-1985) en Neeltje (1902-1967). De heer Goossensen stuurde me eveneens een viertal foto's van de familie Goosen.

Berend Goosen

Aaltjen
den Vroom

Geerling Goosen-
met echtgenote
Catharina
Hendrika de Jonge

Zwenne Dijk met
kleindochter
Zwaantje Goosen

De samenleving wordt gemaakt door mensen die er kleur aan geven en die er zich op vele manieren voor inzetten. Het zijn niet altijd notabelen, vaak juist ook 'gewone' mensen.

Een van deze mensen uit het verleden was Aart Petersen, veilingmeester van de visafslag en havenmeester van Harderwijk, een markante figuur. Hij woonde eerst in de Kleine Marktstraat (tot 1952) en later met zijn gezin aan de Laan 40 - 45, niet ver van de haven.

Aart Petersen, met bijnaam Aart van Barend of Aart van Barend van Keesje was de oudste zoon van Barend Petersen (1884–1950) en Mecheltje Dirksen (1886–1969). Na hem kwamen nog vier jongens en zes meisjes. Zijn vader, Barend Petersen, was schipper van de HK 47 en 58, handelaar en een prominent lid van de Harderwijker samenleving. Hij was lid van de gemeenteraad, bestuurslid van ziekenfonds De Eendracht en zelfs penningmeester van de Zuiderzeepartij van Eibert den Herder. Een van zijn botters werd in de oorlog tot zinken gebracht en na de oorlog ging Barend Petersen werken voor de visserijinspectie die toezicht hield op de naleving van voorschriften en regels.

Aart was de oudste van 11 kinderen en werd in 1909 geboren. Als kind kroop hij door het oog van de naald toen hij in 1918 besmet raakte met de Spaanse Griep. De pandemie woedde als een furie door het land en er stierven duizenden mensen. Ook in Harderwijk waren er veel dodelijke slachtoffers te betreuren, maar de kleine Aart had geluk en genas van de ziekte. Studeren was er niet bij in het grote gezin, maar Aart ging, zoals veel leeftijdsgenoten, niet vissen of in de handel maar aan het werk bij het Gemeentelijk Waterleidingbedrijf waar hij op kantoor kwam. Na daar een aantal jaren werkzaam te zijn geweest, maakte hij de overstap naar de visafslag, waar hij jongste bediende werd

In 1935 begon hij op de visafslag, in de functie die ook wel 'visteller' genoemd werd, omdat deze kracht zich voornamelijk bezig hield met aan- en afvoer van de ter veiling gebrachte vis. Directeur van de visafslag was de heer Luitjes en de heer Galema was havenmeester. Na vertrek van Galema nam Petersen (eind jaren veertig) de functie van havenmeester op zich en bleef Luitjes assisteren bij de visafslag. Directeur Luitjes was ziekelijk en vaak afwezig zodat

Petersen ook zijn werkzaamheden geleidelijk overnam, totdat hij tenslotte alle functies aan de haven vervulde, (directeur, havenmeester en afslager). Hij kreeg verkering en trouwde met Willempje Bruinink en ging voor zijn toekomstige schoonvader, een vishandelaar, regelmatig naar de markten in de omgeving. Ook bracht Aart vis naar Amsterdam waar verkopers de vangst verder aan de man brachten door het uit te venten. Aart Petersen kwam op die manier in het hele land en bouwde overal relaties op in de (vis) handel. Tijdens de oorlog maakte hij hier handig gebruik van door hand- en spandiensten te verrichten voor de ondergrondse en berichten over te brengen.

Hij kon zonder argwaan te wekken reizen, want transport van vis kon, i.v.m. de houdbaarheid, nooit op zich laten wachten. De naoorlogse jaren waren drukke jaren aan de visafslag. Er werd dagelijks voor duizenden guldens vis aangevoerd en de vissers kwamen uit alle windstreken. Volendammers, Urkers en Spakenburgers wisten de haven van Harderwijk te vinden en brachten hun vangst hier naar de afslag. Die stond toen nog aan de haven op het 'bargje', waar nu het standbeeld van het visservrouwtje staat. In de jaren vijftig was er nog dagelijks twee keer afslag, de eerste aan het eind van de ochtend, de tweede aan het einde van de middag. Afhankelijk van de aanvoer begon de eerste afslag om 11.00 uur. Aart Petersen stond aan de klok terwijl Cees Petersen (Mooiweertje) met de lootjes rondging. De vissers probeerden vaak de eerste partij zo klein mogelijk te houden omdat die meestal niet de hoogste prijs op dig. Sommige paling bracht minder op, bijvoorbeeld 'stoppers', paling die zichzelf aan de bracht. Daarom werd door het lot aangewezen wie het eerst aan de beurt was. De vissers waren er niet zo blij mee en probeerden er onderuit te komen. De prijs liep meestal op naarmate de veiling vorderde. Behalve 'vraag en aanbod' was het ook de kwaliteit die de prijs van de vis bepaalde.

Sommige vissers beurden altijd een goede prijs, omdat ze de beste kwaliteit aanvoerden. Hoe dat kon wisten ze alleen zelf en ze bewaarden dat geheim zorgvul lijn had opgeknoopt en die dood aan de afslag werd gebracht. Er waren altijd wel handelaren die juist deze aal opkochten, uiteraard voor een lagere prijs.

Het jaar voor de afsluiting van Zuidelijk Flevoland in 1968 was een erg druk jaar, want de toekomstige polder mocht helemaal worden leeggevist. Overal kwamen de vissers vandaan en dat betekende extra drukte op de visafslag. Zoon Wouter Petersen, toen zelf werkzaam bij De Boer Assurantiën, hielp zijn vader in dat jaar met de administratie van de visafslag. Dat was nauwkeurig werk want iedereen moest zijn geld hebben en er mochten geen onregelmatigheden voorkomen. De handelaren betaalden datgene wat ze hadden gekocht, vissers ontvingen de prijs voor hun vangst en de gemeente ontving een bijdrage van 3% over de omzet. Tevens werd er gerekend met 3% waterverlies. Daarbij kwam er nog een heffing voor het productschap. Alles ging contant, met bon en in duplo. Aan het einde van de week werd alles getotaliseerd en moest de kas kloppen.

Kleine afrondingsverschillen konden voorkomen, maar verder moest tot op de cent nauwkeurig worden afgerekend.

In die jaren behaalde de afslag van Harderwijk nog een omzet van fl. 100.000,- per week en dat werd allemaal handmatig geteld. Handelaren kwamen op vrijdag langs om hun rekeningen te voldoen en kwamen soms met bakken kleingeld. Dat moest ook allemaal gesorteerd worden. Petersen ging 's avonds met duizenden guldens aan contanten in zijn fietstas naar huis, waar hij geen kluis had maar het in z'n slaapkamer bewaarde. De administratie was een bewerkelijke zaak en alle vissers hadden zo hun eigen regels. Urkers wilden direct afrekenen als er gelost was, die wilden er geen dag op wachten. Volendammers wilden graag zaterdagmorgens vroeg afrekenen, zodat ze op tijd konden uitvaren. Volendammers waren gemoedelijk en het was plezierig om zaken met ze te doen. Bij de aflevering van mandjes nest* was er geen waterverlies. In eerste instantie werd dit (om administratieve redenen) toch ingehouden, maar aan het einde van het seizoen kregen de vissers dat terugbetaald.

* nest (mandjes met algen, garnalen, kleine vis en afval dat als voer voor eendenhouderijen werd gebruikt)

Het was een soort douceurtje bij de afsluiting van het seizoen en een extraatje voor de winter. Als alle rekeningen op orde waren en iedereen had ontvangen wat hem toekwam werd er een borreltje gedronken. Dat lustte Aart graag en hij kon er goed tegen, het werk leed er nooit onder.

Daarnaast maakte Petersen dagelijks zijn rondje langs de haven om de havengelden te innen. Van vrachtschepen werd de lading berekend en hierover werd havengeld geheven. Er kwamen veel zand- en grindschepen voor de wegenbouwers Bruil en De Bruin naar Harderwijk die hier werden gelost. Ook de passagiersschepen betaalden koppengeld, een soort toeristenbelasting, voor de aangevoerde passagiers. Petersen kon met bijna iedereen door de deur en zijn inzet werd zeer gewaardeerd. Toen het met de vrachtschepen wat minder werd kwamen er steeds meer jachten, en ook daarvan moest havengeld worden geïnd. De Havenmeester was 's morgens vroeg aan de haven en deed 's avonds ook nog een rondje, en zorgde ervoor dat zijn haven op orde was. Soms verrichtte Aart Petersen hand- en spandiensten voor de vishandelaren Kok en Foppen. Dan haalde hij een vrachtje zeevis uit Scheveningen of reed naar de afslag in Urk om paling te halen die hier weer werd verwerkt. Petersen werkte altijd veel langer dan de veertig uren

in de week die ervoor stonden, maar het feit dat hij eigen baas was woog daar ruimschoots tegenop. 'Mijn vrijheid is me veel waard', zei hij tegen zijn zoons die wel eens commentaar hadden op zijn lange werktijden. En dat klopte, zolang de zaken goed liepen had hij weinig last van zijn chefs op het gemeentehuis. Ook met de burgemeesters waaronder hij diende kon hij uitstekend overweg. Uiteindelijk werkte hij 39½ jaar aan de haven waardoor hij net zijn 40-jarig jubileum misliep, maar dat maakte hem niet zoveel uit. De visserij liep terug en de visafslag verdween. 'Het is een beetje sterven,' vertelde hij aan een journalist van De Telegraaf. "De visafslag hoort bij Harderwijk".

In januari 1974 ging Petersen met pensioen en hij nam met een feestelijke receptie afscheid op de Orca van Rederij Flevo. Coen den Herder was hem dat wel verschuldigd na de lange en plezierige zakelijke relatie die ze onderhielden. Tot mei 1974 bleef Petersen nog actief aan de haven, maar kreeg tijdens zijn daarop volgende vakantie een herseninfarct waar hij niet meer van herstelde. Hij werd opgenomen in Pius en in Sonnevank en was nog maar een schim van de man die hij was geweest. Het jaar daarop overleed hij; hij heeft dus maar kort van zijn pensioen mogen genieten.

Aart Petersen was Hervormd maar beslist niet dogmatisch. Hij kon 's morgens in de kerk zitten en 's middags bij het voetballen zijn, dat beet elkaar niet. Ook in de opvoeding van zijn kinderen was hij liberaal. 'Als het op zaterdagavond laat werd maakte niet zoveel uit, als we op zondagmorgen maar in de kerk zaten,' zegt Wouter, zijn nog in leven zijnde zoon.

Toen aan Petersen gevraagd werd voorzitter te worden van het Hervormd Zangkoor bedankte hij voor die eer, daar vond hij zichzelf niet geschikt voor. Wel zong hij enthousiast mee met het koor en werkte mee aan uitvoeringen en het maken van langspeelplaten. In de winter was hij actief als penningmeester en bestuurslid van IJclub Vol Moed. Als het even kon stond hij op de ijzers en

anders was hij actief met de organisatie van wedstrijden op de haven en tochten op het Veluwemeer. Ook bij VVOG bood hij de helpende hand en hij assisteerde zijn zwager Auke bij de Bondsspaarbank als die speciale spaardagen organiseerde. Tenslotte was Petersen lid van de vrijwillige politie die bij grote evenementen in Harderwijk werd ingezet. Hoewel hij dus niet veel thuis was, was het een echte familieman die iedereen kende en die voor iedereen een goed woordje had. Bij zijn overlijden in 1975 verloor Harderwijk een van haar burgers die zich actief voor de gemeenschap had ingezet. De haven werd, zonder havenmeester Aart Petersen een beetje leger, alsof er een belangrijk schip was uitgevaren waar niets voor in de plaats was gekomen.

V.l.n.r Aart Petersen, Joop van Zijl, Peter Michelsen, Peter de Velde Harsenhorts, Ko Karssen, Klaas Michelsen. Foto: Wim Karssen

DOORNHOF ANTIQUAIRS V.O.F. sinds 1978
SCHAPENHOEK 7 -12-14 (tegenover De Vischpoort)
HARDERWIJK

In- en verkoop van hoogwaardige kunst en antiek met het accent op de 18de en 19de eeuw. Wij hebben zitting in keuringscommissies van belangrijke beurzen zoals PAN Amsterdam, Art Fair Den Bosch en de Grote kerk in Naarden. Dus, wisselende openingstijden! Het maken van een afspraak wordt aanbevolen.

Lid **VHOK**
www.vhok.nl

0341 421015
pdoorn12@caiway.nl
www.fineartdealers.info/doornhof

Lid **CINOA**
www.cinoa.or

Harderwiekers en/of Hierders (48)

R. Uittien-Jacobs

Op verzoek van de redactie heb ik een kwartierstaat gemaakt van 6 generaties voorouders van Barend, vernoemd naar opa van vaderszijde, Petersen. Zijn vader was de bekende havenmeester, Aart Petersen uit de Kleine Marktstraat.

De familienaam is uiteraard ontstaan uit de voornaam Peter. Toen in 1811, bij het begin van de Burgerlijke Stand, men een vaste familienaam moest kiezen waren er velen die het bestaande patroniem, vadersnaam met "s" er aan, lieten bestaan. In zo'n geval spreekt men van een versteend patroniem. Harderwijk kent er vele, bijvoorbeeld Aartsen, Arends, Besselsen, Brandsen, Cornelissen, Gerards, Geurtsen, Goossen, Hendriksen, Jansen, Klaassen, Olofsen, etc. Sommigen waren al in gebruik voor de invoering van de Burgerlijke Stand.

Tenzij anders vermeld, zijn alle geboorten, dopen, huwelijken en overlijdens te Harderwijk en is de godsdienst Nederlands Hervormd. Gebruikte afkortingen: geb.= geboren, ged. = gedoopt, ontr. = ondertrouw, tr.= getrouwd, = overleden, begr. = begraven

Generatie I

- 1a **Barend Petersen**, geb. 31-3-1937, †15-8-2004, 67 jaar.
- 1b **Wouter Petersen**, geb. 28-2-1940.
- 1c **Willem Petersen**, geb. 12-01-1945, †18-12-1999, 53 jaar.
- 1d **Wilhelmina Petersen**, geb. 3-10-1950.

Generatie II (ouders)

- 2 **Aart Petersen**, bediende, visteller bij gem. visafslag, havenmeester, geb. 28-1-1909, † 2-5-1975 op 66-jarige leeftijd. Gehuwd 8-4-1936 op 27-jarige leeftijd met de 25-jarige
- 3 **Willempje Bruinink**, geb. 29-5-1910, † op 3 juni 1996 te Ermelo.

Generatie III (grootouders)

- 4 **Barend Petersen**, visser, schipper op de HK 47 en HK 58, lijnbewaker, geb. 7-4-1884, † 21-4-1950 op 66-jarige leeftijd, begr. 26-4-1950. Gehuwd op 24-jarige leeftijd 6-5-1908 met de 21-jarige
- 5 **Mechteltje Dirksen**, geb. 15-11-1886, †15-5-69 op 82-jarige leeftijd.

Bestuur van ziekenfonds
'De Eendracht' .

Staan v.l.n.r.
Barend Petersen, (4)
Han de Lange, Wouter van
Veen, Wouter Jansen.

Zittend v.l.n.r. Roelof Fiegen,
Lucas Groen, Burgemeester
Kempers, Herman van Schie

- 6 **Wouter Bruinink**, visser, vishandelaar (Gladekkertje),
geb. 12-10-1879, begr. 4-4-1957. Gehuwd 14-8-1901 op
21-jarige leeftijd met de 21-jarige
- 7 **Wilhelmina Klasina Foppen**, geb. 27-9-1879,
† 5-12-1962 op 83-jarige leeftijd, begr. 10-12-1962.

Generatie IV (overgrootouders)

- 8 **Aart Petersen**, visser, geb. 8-2-1854, † 19-6-1909 op
55-jarige leeftijd, begr. 22-6-1909. Gehuwd 4-5-1881 op
27-jarige leeftijd met
- 9 **Grietjen Vierhout (Hop)**, geb. 10-9-1855 te Hierden, † 6-5-
1923 te Meppel op 67-jarige leeftijd.
- 10 **Willem Dirksen**, landbouwer, geb. 19-1-1859, † 9-8-1921
op 62-jarige leeftijd. Gehuwd op 27-jarige leeftijd 12-5-1886
met de 19-jarige
- 11 **Geertjen uit de Bosch**, landbouwster, geb. 12-8-1866,
† 22-9-1943 op 77-jarige leeftijd.
- 12 **Peter Jan Bruinink**, visser, geb. 1-1-1844, † 4-1-1886 op
42-jarige leeftijd.
Gehuwd op 23-jarige leeftijd 6-2-1867 met de 20-jarige
- 13 **Rikjen van de Kolk Arentsen**, geb. 13-4-1846, 31-7-1900
op 54-jarige leeftijd. Gehuwd op 41-jarige leeftijd 10-8-1887
met Jan Louw, 24 jaar oud, visser, geb. 19-4-1863, † 28-9-
1925 op 62-jarige leeftijd, begr. 2-10-1925.
- 14 **Marten Foppen**, visser, geb. 26-7-1857, ged. 9-8-1857, †
14-12-1950 op 93-jarige leeftijd.
Gehuwd op 21-jarige leeftijd 9-4-1879 met de 23-jarige
- 15 **Willempjen (Wim) Doijewaard**, geb. 9-6-1855/Tonsel, †
17-10.

Generatie V

- 16 **Cornelis Petersen**, knecht, visser, geb. 24-7-1831, † 7-11-1902 op 71-jarige leeftijd.
Gehuwd op 20-jarige leeftijd 21-2-1852 met de 19-jarige
- 17 **Geertje Foppen**, naaister, "bijgenaamd zilveren Geertje" geb. 18-6-1832, † 3-3-1892 op 59-jarige leeftijd.
- 18 **Beert Vierhout**, knecht, landbouwer, geb. circa 1825 te Nunspeet, 19-1-1910. Gehuwd op 15-3-1871 met de 45-jarige
- 19 **Grietjen Peters Hop**, meid, geb. 20-7-1825 te Hierden, † 18-10-1906 te Hierden op 81-jarige leeftijd.
- 20 **Jacob Dirksen**, voerman, geb. 11-3-1838, 2-10-1922 op 84-jarige leeftijd. Gehuwd op 18-jarige leeftijd 12-12-1856 met de 21-jarige
- 21 **Mechteltje Juffer**, geb. 19-9-1835 te Nunspeet, † 4-2-1919 op 83-jarige leeftijd.
- 22 **Gerrit uit de Bosch** (Gart de Jood), landbouwer, slager, geb. 5-4-1843 te Ermelo, † 18-3-1929 op 85-jarige leeftijd. Gehuwd op 22-jarige leeftijd 17-5-1865 met de 23-jarige
- 23 **Jannetje Schuijteman**, geb. 13-4-1842 te Hierden, † 11-2-1917 op 74-jarige leeftijd.
- 24 **Jan Bruinink**, visser, zeilmaker, geb. 15-7-1823, † 1-8-1864 op 41-jarige leeftijd. Gehuwd op 22-jarige leeftijd 29-4-1846 met de 24-jarige
- 25 **Maasjen Jansen**, geb. 15-11-1821, † 24-7-1864 op 42-jarige leeftijd.
- 26 **Albert van de Kolk Arentsen**, winkelier, kruidenier, geb. 26-4-1809 te Putten, † 24-2-1858 op 48-jarige leeftijd. Gehuwd op 24-jarige leeftijd 16-10-1833 met de 28-jarige
- 27 **Willemetje Aalten**, winkelierster, geb. 29-8-1805 te Ermelo, ged. 1-9-1805 te Ermelo, † 28-02-1891 op 85-jarige leeftijd. Gehuwd op 21-jarige leeftijd 13-04-1827 met **Karst Rijtsen** (West), 25 jaar oud, winkelier, geb. 27-09-1801 te Hierden, ged. 05-10-1801 te Hierden, † 09-01-1832 op 30-jarige leeftijd.
- 28 **Klaas Foppen**, koopman, visser (1850), geb. 17-11-1820, † 9-11-1906 op 85-jarige leeftijd. Gehuwd op 25-jarige leeftijd 9-8-1846 met de 23-jarige
- 29 **Willemina de Groot**, geb. 31-05-1823, † 26-4-1908 op 84-jarige leeftijd.
- 30 **Gerrit Dooijewerd**, landbouwer, geb. 4-2-1829 te Ermelo, † 6-7-1870 te Tonsel op 41-jarige leeftijd. Gehuwd op 25-jarige leeftijd 25-8-1854 te Ermelo met de 24-jarige

- 31 **Marretje van Loozenoord**, geb. 31-10-1829, † 13-3-1896 op 66-jarige leeftijd. Gehuwd (2) op 43-jarige leeftijd 27-08-1873 met **Reijer Beerdsen**, 45 jaar oud, daghuurder, landbouwer (1883), geb. 2-9-1827, † 14-7-1883 op 55-jarige leeftijd.
Generatie VI
- 32 **Peter Petersen**, visser, geb. 15-9-1793, ged. 19-9-1793, † 8-11-1834 op 41-jarige leeftijd. Gehuwd op 19-jarige leeftijd 1-10-1812 met de 17-jarige
- 33 **Cornelia (Knelisje) Arendsen**, ged. 11-1-1795 te Putten, † 6-5-1870 op 75-jarige leeftijd.
- 34 **Aart Foppen**, visser, ged. 01-10-1786, † 23-10-1858 op 72-jarige leeftijd.
Gehuwd (1) voor de kerk op 20-jarige leeftijd 17-05-1807 met **Steijntje Samuels Mons**, 21 jaar oud, ged. 25-12-1785 te Enkhuizen, † 18-03-1820 op 34-jarige leeftijd.
Gehuwd (2) op 34-jarige leeftijd 27-4-1821 met
- 35 **Johanna Catrina Spek**, ged. 05-03-1789 te Elburg, † 21-11-1865 op 76-jarige leeftijd.
- 36 **Hendrik Beertsen Vierhout**, arbeider, geb. 16-3-1780 Te Nunspeet, † 24-9-1851 te Hierden op 71-jarige leeftijd.
Gehuwd op 35-jarige leeftijd 3-1-1816 te Doornspijk met de 22-jarige
- 37 **Annetjen Jansen** (Pinksterbloem), geb. 16-1-1793 te Doornspijk, ged. 20-1-1793 te Doornspijk, † 9-11-1861 te Hierden op 68-jarige leeftijd.
- 38 **Peter Lubbertsen Hop**, landbouwer, ged. 27-12-1789 te Hierden, † 27-10-1858 te Hierden op 68-jarige leeftijd.
Gehuwd op (2) 42-jarige leeftijd 5-9-1832 met **Marij Tijssen**, 28 jaar oud, geb. 17-4-1804 te Hierden, ged. 22-4-1804 te Hierden, † 26-11-1835 te Hierden Ondertrouwd (1) 22-6-1810, Gehuwd op 20-jarige leeftijd 13-7-1810 met (zie 39) 31-jarige leeftijd.
Gehuwd op (3) 47-jarige leeftijd 10-2-1837 met **Gerritje Aarts Hop**, 30 jaar oud, geb. 14-2-1806, ged. 23-2-1806, † 26-6-1838 te Hierden op 32-jarige leeftijd. Ondertrouwd (1) 22-6-1810, Gehuwd op 20-jarige leeftijd 13-7-1810 met
- 39 **Grietje Aalts**, ged. 16-9-1787 te Hierden, 22 jaar, † 9-1-1832 44-jarige leeftijd.
- 40 **Migchel Dirksen**, voerman, ged. 29-4-1792 te Hierden, † 21-9-1859 op 67-jarige leeftijd. Gehuwd op 27-jarige leeftijd 12-2-1820 te Putten met de 21-jarige
- 41 **Sophia Jansen van Zevenbergen**, ged. 27-9-1798 te Putten, † 1-6-1850 op 51-jarige leeftijd.

- 42 **Wilhelmus Juffer**, metselaar, geb. 15-6-1807 te Oosterwolde, ged. 28-6-1807 te Oosterwolde, † 13-1-1890 te Hilversum op 82-jarige leeftijd. Gehuwd (2) op 42-jarige leeftijd 13-07-1849 te Nunspeet met **Annetje Haze**, 23 jaar oud, geb. 28-11-1825 en † 12-09-1882 te Nunspeet op 56-jarige leeftijd. Gehuwd op (1) 2-5-1829 Oldebroek met
- 43 **Aaltje Roozeboom**, dienstmeid, geb. 21-04-1806 en † 17-07-1847 te Nunspeet op 41-jaar.
- 44 **Lubbert uit de Bosch**, landbouwer, geb. 18-7-1818 te Ermelo, † 27-11-1890 op 72-jarige leeftijd. Gehuwd op 20-jarige leeftijd 5-7-1839 te Ermelo met de 34-jarige
- 45 **Geertje Goossens Brummel**, geb. 30-1-1805 te Oldebroek, ged. 3-2-1805 te Oldebroek, † 8-3-1882 op 77-jarige leeftijd.
- 46 **Gerrit Aarts Schuiteman**, boerenknecht, daghuurder, geb. 3-2-1809, ged. 17-2-1809 en te Nunspeet, † 30-3-1887 op 78-jarige leeftijd. Gehuwd op (1) 30-jarige leeftijd 24-5-1839 met **Willempje Aarts Hop**, 25 jaar oud, geb. 4-6-1813/Tonsel, † 24-11-1839 op 26-jarige leeftijd. Gehuwd op (3) 39-jarige leeftijd 12-5-1848 met **Maartje Franken**, 33 jaar oud, geb. 18-4-1815 en † 16-09-1888 te Hierden op 73-jarige leeftijd. Gehuwd (2) 28-1-1841 met
- 47 **Aaltjen Jansen Stroop**, meid, geb. 24-11-1806 te Hierden, ged. 30-11-1806 te Hierden, † 28-7-1846 te Hierden op 39-jarige leeftijd.
- 48 **Peter Jan Bruinink**, visser, zeilmaker, geb. 24-11-1795, ged. 29-11-1795, † 4-11-1860 op 64-jarige leeftijd. Gehuwd op 27-jarige leeftijd 24-5-1823 met
- 49 **Femmetje Jans Schouten**, dienstmeid, geb. 23-1-1799 te Urk, ged. 24-1-1799 te Urk, † 16-01-1869 op 69-jarige leeftijd.
- 50 **Wouter Jansen (Wipkink)**, visser, ged. 22-3-1789, † 20-10-1851 op 62-jarige leeftijd. Ondertrouwd 2-12-1810, Gehuwd op 21-jarige leeftijd voor de kerk 17-12-1810 met de 21-jarige
- 51 **Hendrina Maassen Gerritsen**, ged. 31-05-1789, † 27-6-1868 op 79-jarige leeftijd.
- 52 **Albert van de Kolk**, geb. circa 1790, † voor 1816. Gehuwd voor 1809 met

- 53 **Maria Arendsen**, geb. 21-10-1790 te Putten,
† 29-5-1854 te Nijkerk op 63-jarige leeftijd.
Gehuwd (2) voor 1816 met **Hendrik Dreessen Plat**,
voerman, arbeider, landbouwer, geb. 2-5-1789 te
Voorthuizen, † 3-6-1853 op 64-jarige leeftijd.
- 54 **Elbert Aalten**, bouwman, ged. 20-10-1765 te Ermelo,
begr. † 16-9-1809 op 43-jarige leeftijd.
Ondertrouwd 17-8-1792 te Ermelo, gehuwd voor de
kerk op 26-jarige leeftijd 1-9-1792 te Ermelo met de
24-jarige
- 55 **Jannitje** Rijks Hop, ged. 18-10-1767 te Ermelo,
† 5-1-1847 te Ermelo op 79-jarige leeftijd.
- 56 **Marten Foppen**, visser, ged. 9-6-1782,
† 18-7-1862 op 80-jarige leeftijd.
Gehuwd voor de kerk op 24-jarige leeftijd 19-4-1807
met de 21-jarige
- 57 **Magdalena (Leentjen) Schoenmaker**, ged. 25-12-
1785, † 8-6-1847 op 61-jarige leeftijd.
- 58 **Roelof Jansen de Groot**, voerman, geb. 17-3-1787,
ged. 17-3-1787, † 18-04-1857 op 70-jarige leeftijd.
Gehuwd 26-jarige leeftijd 12-5-1813 met de 28-jarige
- 59 **Gerbricht Gangelofs Jansen**, ged. 22-7-1784,
† 6-9-1849 op 65-jarige leeftijd.
- 60 **Gerrit Doijeweerd**, landbouwer, ged. 6-10-1774,
† 19-11-1854 op 80-jarige leeftijd. Gehuwd voor de kerk
(1) op 23-jarige leeftijd 5-8-1798 met
Willempje Jans de Groot, 30 jaar oud,
ged. 20-9-1767 te Ermelo, † 11-2-1811 op 43-
leeftijd. Gehuwd (2) op 37-jarige leeftijd 25-10-1811 met
- 61 **Willempje Jans Brons** (Bronswijk),
ged. 5-9-1787 te Nijkerk, † 11-9-1859 72-jarige leeftijd.
- 62 **Peter Petersen van Loozenoord**, voerman, landbouwer,
geb. 30-6-1799, ged. 7-7-1799, † 22-10-1857 te Horst/
Ermelo op 58-jarige leeftijd.
Gehuwd (2) op 50-jarige leeftijd 29-11-1849 te Ermelo met
Jentje Schuiteman, 43 jaar oud, dienstmeid, geb. 30-7-
1806 te Nunspeet, ged. 3-8-1806 te Nunspeet.
Gehuwd (1) op 27-jarige leeftijd 27-2-1827 te Ermelo met
- 63 **Petertje van Asselt**, geb. 4-1-1803 te Ermelo,
ged. 9-1-1803 te Ermelo, † 20-11-1845 te Voorthuizen op
42-jarige leeftijd.

Professor Christiaan Bernhard Tilanus (1796-1883)

Op 13 december 1796 beviel Anna Reiniera Elisabeth Tilanus-Feriet in haar huis in de Hoogstraat van een zoon. Zesentwintig dagen later op zondag 8 januari 1797 doopte zijn vader ds. Johannes Wilhelmus Tilanus hem in de Grote Kerk met de namen Christiaan Bernhard. Hij was het derde kind. Daarvoor waren er twee zusjes geboren: Christina Bernhardina (1789) en Walrandina Sophia Paulina (1792). Helaas stierf Christina op 6 jarige leeftijd. Vader ds. J.W. Tilanus was eerst predikant in Hoevelaken en daarna vanaf 1780 in Harderwijk. Op 6 november 1785 trad hij in Zutphen in het huwelijk met Anna Reiniera Elisabeth Feriet.

Op 12 augustus 1808 werd Christiaan als leerling aan het Gymnasium Velavicum in Harderwijk ingeschreven. Daar was toen Hendrik Frieseman rector. Gedurende de jaren 1813 en 1814 was Christiaan werkzaam bij apotheker Albertus Huijsman in de Luttekepoortstraat. Daarnaast volgde hij lessen bij professor Bernardus Franciscus Suerman. Suerman was in 1809 hoogleraar geneeskunde geworden aan de Gelderse Academie. Toen de Academie in 1813 door keizer Napoleon werd opgeheven vertrok professor Suerman naar Utrecht.

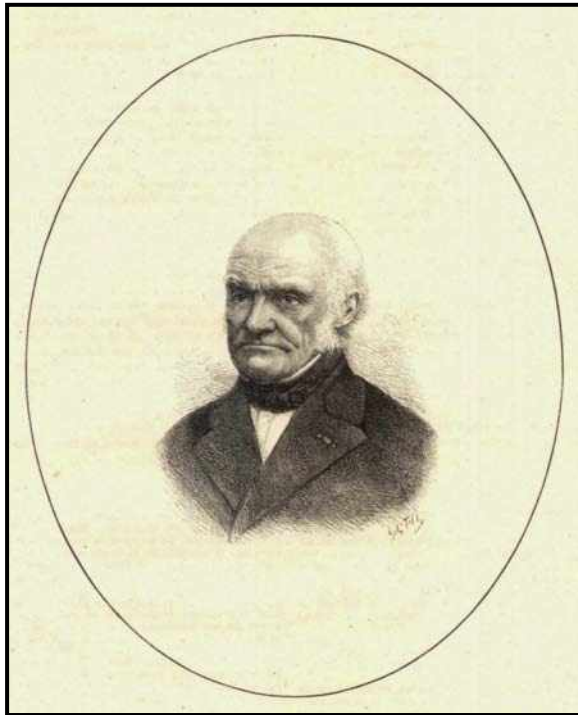
In 1815 werd hij aan de Landshogeschool benoemd tot hoogleeraar in de heel- en algemene ziektekunde. Christiaan volgde hem en liet zich op 8 januari 1816 inschrijven aan de Utrechtse Universiteit. Op 27 maart 1817 ontving Christiaan een gouden bekroning voor de beantwoording van de prijsvraag: *Breviter distincte que indirectur, modus et ratio actis nervorum, quelque sint maxime probalies hujus actionis explanationes.*

Hij promoveerde op 13 november 1818 bij professor Suerman in de geneeskunde met zijn proefschrift "De fungoso durae meningis excrescente". Hierna bezocht hij de universiteiten in Parijs, Straatsburg en Tübingen. Daar hield hij zich vooral bezig met de chirurgie. In dit vak promoveerde hij op 17 december 1819 in Utrecht, weer bij professor Suerman.

Christiaan vestigde zich in Arnhem als geneesheer. Op 15 mei 1822 trouwde hij met Elisabeth Margaretha van Leeuwen, de dochter van de rechter Jan van Leeuwen en Louise Leonore Dutilh. Uit dit huwelijk werden twee zonen geboren Jan Willem Reinier en Johannes Diederik. Moeder Elisabeth Margaretha van Leeuwen overleed in 1836. Twee jaar later hertrouwde Christiaan met Guliana Cornelia Wolterbeek.

Tijdens dit huwelijk werden twee kinderen geboren, een meisje en een jongen. Het meisje heette Alida Maria en de jongen Johannes Leonard Lodewijk (de latere mede-oprichter van de tricofirma Jansen & Tilanus). Tien jaar was Christiaan Tilanus in Arnhem in een gewone genees- en heelkundige praktijk werkzaam. Bij de oprichting van een Klinische school te Amsterdam werd hij benoemd tot hoogleraar in de heelkunde.

Hij aanvaardde deze betrekking op 4 september 1828. Bij de opheffing van dit instituut ging hij over naar het Amsterdams Atheneum. Tilanus was de eerste academisch gevormde hoogleraar die zelf de chirurgie in het ziekenhuis praktisch uitoefende. Voor die tijd werd in Amsterdam de heelkunde praktisch alleen door chirurgijns uitgeoefend, terwijl de hoogleraren, die meestal de ontleedkunde onderwezen, alleen theoretisch onderricht in chirurgie gaven.

Professor Christiaan Bernhard Tilanus

Een bizarre medische kwestie speelde zich in 1848 in het bejaardentehuis Amstelhof (tegenwoordig Museum De Hermitage) in Amsterdam af. Het ging om het stoffelijk overschot van de bejaarde Antje Jacobs. Antje had een bijzonder en zeldzaam gebrek. Haar tong was zo dik en lang dat ze hem niet in haar mond kon houden, maar in een doek moest meedragen. Het voorstel was nu het hoofd van de romp te scheiden en ter beschikking te stellen van de wetenschap. De zus van de overledene gaf toestemming. Professor Tilanus mocht het hoofd hebben om de medische wetenschap en de lijdende mensheid verder te helpen. Als tegenprestatie zou hij de diaken af en toe advies geven. Op zondag onder kerktijd vond zo onopgemerkt de ingreep plaats.¹⁾

Na 1850 ontwikkelde zich de Nederlandse oogheelkunde onder leiding van Franciscus Cornelis Donders (1818-1889) tot een zelfstandig specialisme. In Amsterdam gaf Tilanus het startschot voor het ontstaan van de moderne oogheelkunde.

Hij opende in 1853 in zijn chirurgische kliniek in het Binnengasthuis een polikliniek voor ooglijders. In 1862 werd de oogarts Willem Marius Gunning (1834-1912) tot hoofd van deze afdeling benoemd. Op 30 september 1873 nam Christiaan op 77-jarige leeftijd eervol ontslag.

Naast het hoogleraarschap heeft hij hulp en steun verleend tot de oprichting van het Genootschap tot bevordering der Genees- en Heelkunde, de Vereniging voor Ziekenverpleging, de Inrichting voor ooglijders, het Algemeen Ziekenfonds voor Amsterdam en de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen. Dr. Christiaan Bernhard Tilanus overleed op 8 augustus 1883 te Amsterdam.

In 1885 werd door het Genootschap tot bevordering der Genees- en Heelkunde de Tilanusmedaille ingesteld. De medaille wordt eenmaal in de tien jaar uitgereikt voor werk op het gebied van de heelkunde.

Deze gouden medaille draagt aan de voorkant het borstbeeld met het opschrift 'C.B. Tilanus, Chir. Prof Amstelod. natus MD-CCXCVI obiit MDCCCLXXXIII'. De eerste uitreiking vond plaats in 1895 en de laatste in 2010. Op 26 november van dat jaar kreeg Prof. dr. Thomas M. van Gulik, maag-, darm- en leverchirurg aan het AMC te Amsterdam, de medaille uitgereikt. Christiaans zoon Jan Willem Reinier volgde in de voetsporen van zijn vader.

Hij studeerde aan de Utrechtse universiteit medicijnen en promoveerde op de dissertatie *De Salvia et muco*. Na zijn promotie werd hij assistent bij zijn vader. In 1867 werd hij tot hoogleraar te Amsterdam benoemd.

Bronnen:

Archief Ned. Herv. Kerk Harderwijk, Notulenboek kerkenraad 1747-1840
Notarieel archief Harderwijk 1815
<http://spinoza.blogse.nl>
www.dbnl.org

¹⁾ *Noordervliet, Nelleke, e.a., Amstelhof van verpleeghuis tot museum Hermitage Amsterdam, Amsterdam, 2009*

Professor Jan Willem Reinier Tilanus

Ledenagenda 2012

woensdag 29 februari	Lezing Het Belgenkamp door A. Reijngoudt N.B. : locatie Bouw & Infra Park
woensdag 18 april	Algemene Ledenvergadering & lezing over Opgravingen in Harderwijk, Catharinakapel
zaterdag 12 mei	Hanzefestival Harderwijk
zaterdag 23 juni	Excursie naar De Essenburgh met een lezing
zaterdag 8 september	Open Monumentendag
woensdag 19 september	Lezing Hierdense Beek en haar papiermolens, Catharinakapel
woensdag 21 november	Geschiedenis van het Dolfinarium, door Martin Foppen, locatie Dolfinarium
donderdag 6 december	Vrijwilligersavond

.....
Als nieuwe leden mochten we afgelopen kwartaal verwelkomen:

Dhr. L.A. de Kleine	Rietgorsmeen 70	3844 ZV	Harderwijk
Dhr. G. Hop	Boomkamp 25	3848 CA	Harderwijk
Dhr. L. de Jong	Vondelpark 12	3842 GN	Harderwijk
Mevr. W. Koppies	Marijkelaan 14	3843 CE	Harderwijk
Fam. E. Petersen	Frisialaan 15	3841 DM	Harderwijk
Mevr. D. Centino	Vanenburgerhout 16	3845 EJ	Harderwijk
Dhr. B. Companjen	Hoornmeen 9	3844 JD	Harderwijk
STORIA	Roggestraat 14	7311 CD	Apeldoorn
Dhr. A. Petersen	Mecklenburglaan 43	3843 BP	Harderwijk
Dhr. H.G. Noor	Mecklenburglaan 35	3843 BN	Harderwijk
Dhr. G. de Jager	P.C. Hooftplein 63	3842 HD	Harderwijk
Dhr. H. Hetebrij	H.v.Boeijenstraat 11	3881 TM	Putten
Dhr. J. de Jager	Kieftweg 7	3849 RS	Hierden

In 2011 kwam het aantal nieuwe leden daarmee op 67 en het totaal aantal leden op 688. We hopen dat het lidmaatschap aan de verwachtingen voldoet. Het 750ste lid (in 2012) kan een leuke verrassing tegemoet zien.

Een boeiend adres

Midden Nederland
MAKELAARS

UNIVÉ
VERZEKERINGEN

Telefoon (0341) 41 15 41 Telefoon (0341) 41 15 41
Verkeersweg 77, 3842 LE Harderwijk